

Nr 129.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående försäljning av vissa områden från Borgholms kungsladugård i Kalmar län; given Stockholms slott den 13 februari 1931.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

B. v. Stockenström.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 13 februari 1931.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Departementschefen, statsrådet von Stockenström anför:

Kungsladugården 5^{18/25} mantal Borgholm nr 8, jämte lägenheten Borgholm nr 7, en trädgård, i Röpplinge socken av Kalmar län, är belägen intill staden Borgholm och angränsar i väster Kalmar sund, i öster Kolstads by och i söder Trygggestads by.

Egendomen är till den 14 mars 1932 utarrenderad mot ett årligt arrende från den 14 mars 1926 av 3,500 kronor.

Från egendomen hava till staden Borgholm upplåtits eller försålt vissa områden genom Kungl. Maj:ts brev den 22 december 1882, den 17 maj 1895 och den 23 maj 1902. Kalmar läns landsting har genom Kungl. Maj:ts brev den 7 juni 1889 till plats för lasarett förvärvat visst område. Vidare hava på grund av Kungl. Maj:ts brev den 12 juni 1925 försålt vissa egna-hemslägenheter och områden. Jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 18 februari 1927 och den 29 juni 1928 hava under nyttjanderätt upplåtits områden till Ölands järnvägsaktiebolag samt till Drottning Victorias vilohem för kvinnor.

I arrendet ingå icke skogs- och alvarsmarker. Arrendatorn äger icke rätt till husbehovsvirke från egendomen men betesrätt i viss omfattning.

Den i kronans ägo varande egendomen innehåller — inbegripet berörda under nyttjanderätt upplåtna mark — en areal av 502.096 hektar, varav 124.171 hektar åker och tomt, 12.302 hektar äng, 360.089 hektar avrösningsjord och 5.534 hektar impediment.

Fråga om avskiljande av områden från egendomen behandlades senast av 1925 års riksdag (prop. nr 206, punkt 7; jordbruksutskottets utl. nr 66; R. skr. nr 259). I propositionen redogjordes, bland annat, för inkomna framställningar om avsättande av område till nationalpark samt upplåtande av mark till Borgholms stad. Dåvarande departementschefen ansåg emellertid (sid. 33), att nationalparksfrågan borde lösas i samband med Borgholms stads framställning om erhållande av mark för stadens utvidgning. Då emellertid denna senare fråga ej syntes departementschefen tillräckligt utredd och då myndigheterna jämväl borde få tillfälle yttra sig över en av staden den 20 februari 1925 ingiven framställning, ansåg departementschefen sig ej böra för 1925 års riksdag framlägga förslag till överlåtande av områden vare sig till nationalpark eller för stadens utvidgning. Över Borgholms stads sistnämnda framställning hava nu vederbörande myndigheter avgivit utlåtanden.

Därjämte har Kalmar läns södra landsting gjort framställningar om erhållande av mark för utvidgning av lasarettet.

Vidare har Räpplinge kommun gjort framställning om att egendomen i dess helhet måtte styckas i mindre gårdar och försäljas.

Slutligen må nämnas, att framställning gjorts om överflyttande av vissa mindre områden, belägna öster om slottsruinen och omkring Karl XV:s minnessten, från domänstyrelsens till byggnadsstyrelsens förvaltning.

A) Disposition av mark för naturskyddsändamål (Borgehage skog).

Olika förslag hava framlagts för beredande av skydd för visst huvudsakligen med ek bevuxet skogsområde, vilket område benämnes Borgehage skog och nedan närmare angives. Sålunda har föreslagits, att området skulle avsättas till nationalpark enligt lagen den 25 juni 1909 (nr 56, s. 7) angående nationalparker. Enligt denna lag är uttryckligen förbjudet att å nationalpark förstöra eller skada fast naturföremål eller utbildning, att fälla eller skada växande träd eller borttaga växter, att jaga, fånga eller döda djur m. m. Med avseende å varje särskild nationalpark äger Konungen i särskilt reglemente föreskriva de undantag från nämnda bestämmelser, som må finnas nödiga för parkens bevakning och skyddande mot fara, för vetenskapliga forskningar, för resors underlättande och resandes härbärgerande m. m. Tillika äger Konungen, om så finnes lämpligt, meddela förbud mot nationalparks beträdande.

I ärendet har även föreslagits, att området skulle avsättas till nationalpark och beredas skydd enligt lagen den 25 juni 1909 (nr 56, s. 1) angående naturminnesmärkens fredande. Enligt denna lag äger vederbörande länsstyrelse — efter vetenskapsakademiens tillstyrkande — förklara området fridlyst och därvid meddela nödiga fridlysningsbestämmelser. Länsstyrelsen äger jämväl i vissa fall förklara fridlysningen upphävd. Såsom exempel på ett dylikt efter föreliggande förhållanden mera anpassat skydd må nämnas fridlysningen av den å kronoegendom belägna Rya skog i Göteborg. Rörande denna skog, som i vissa avseenden erbjuder likheter med nu ifrågavarande skogsområde, må i förbigående nämnas, att, sedan Kungl. Maj:t den 3 februari 1928 lämnat tillstånd till fridlysningen enligt förberörda lag, länsstyrelsen i Göteborg och Bohus län den 12 april 1928 fridlyst området samt utfärdat förbud att förstöra, rubba eller ändra markytan, att fälla eller skada växande träd eller buskar eller därav bryta kvistar, så ock att borttaga växter eller växt-delar, att inplantera växter, att jaga, fånga eller döda djur av vad slag det vara må eller att skada eller bortföra fågelägg eller bo, att uppföra byggnad, verkställa odling eller beta kreatur, att i annonseringssyfte upp-sätta eller anbringa tavla, plakat, inskrift eller annan störande anordning, samt att uppgöra eld.

Slutligen har föreslagits, att Borgehageskogen måtte bibehållas under skogsstatens förvaltning för att under skoglig, estetiskt betonad vård utvecklas till ett av naturskönhet präglad parkområde.

Frågan om beredande av skydd för nämnda skogsområde uppkom redan år 1918, då Svenska naturskyddsföreningen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 11 september 1918 hemställde, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för beredande av skydd åt den landskapsbild, som omramade Borgholms slottsruin, i vilket avseende av föreningen föreslogs, att så-

Svenska natur-
skyddsföre-
ningen
(^{11/9} 1918 och
^{11/2} 1919).

som naturpark, enligt lagen om naturminnesmärkens fredande måtte avsättas å kungsladugården det område, som på ett ansökningen bifogat, den 9 augusti 1918 av förste lantmätaren O. Bergström gjort utdrag av en av vice kommissionslantmätaren Oscar Modée år 1900 över egendomens inägor upprättad karta avgränsats med röd färg och omfattande 69 hektar.

Sedan länsstyrelsen i Kalmar län förordat bifall till denna ansökning under uttalande av lämpligheten, att de områden, varom vore fråga, vårdades på sätt i lag om nationalparker vore föreskrivet, hemställde naturskyddsföreningen i ansökning den 11 februari 1919, att det av föreningen föreslagna området måtte avsättas såsom *nationalpark* enligt lagen angående nationalparker.

Över framställningen avgåvos utlåtanden, förutom av länsstyrelsen och vetenskapsakademien, av vederbörande skogsstatstjänstemän och domänstyrelsen. I utlåtande, avgivet av domänstyrelsen den 31 december 1918 eller sålunda före naturskyddsföreningens ansökning den 11 februari 1919, förklarade domänstyrelsen sig icke vilja motsätta sig ett avskiljande såsom naturpark av någon mindre del av området. Styrelsen ville dock på det bestämdaste avstyrka bifall till framställningen i dess helhet samt framhöll, att, därest styrelsens mening vunne beaktande, styrelsen komme att såväl förhindra, att inplantering ägde rum av för platsen främmande träd- och buskarter, något som styrelsen under de senare åren, vad landet i allmänhet beträffade, sökt stävja, som även tillse, att, med måttfullt tillgodoseende av beståndsvårdens fordringar genom nödig rensningshuggning och ljushuggning, landskapsbildens och skogstypens karaktär ej förändrades, utan att såväl undervegetationen som ekskogen bevarades, varigenom enligt domänstyrelsens förmenande såväl naturskyddets som ortens intressen bleve i tillräcklig grad tillgodosedda.

Uppskatt-
ningsförrätt-
ning
(1920).

Vid uppskattningsförrättning den 18—20 maj 1920 å egendomen förelåg naturskyddsföreningens framställning till behandling jämte, bland annat, ansökning av Borgholms stad om förvärv från egendomen av visst område intill stadens mark. Uppskattningsmännen ansågo därvid, att skogsmarken borde fortfarande stå under skogsstatens förvaltning.

Över vad vid uppskattningsförrättningen förekommit avgåvos yttranden av vederbörande ortsmyndigheter, däribland överjägmästaren, som förklarade sig anse, att staten borde ikläda sig den pekuniära förlust, som uppstode, om skogen avsattes till nationalpark, då härigenom ett oskattbart ideellt värde vunnes och då skogens läge och naturens säregna karaktär under alla förhållanden tvingade till en i hög grad konservativ skötsel, varigenom inkomsterna från skogen även i en framtid komme att bliva jämförelsevis små.

Domän-
styrelsen
(²⁶/₂ 1921).

I utlåtande den 25 februari 1921 förklarade sig domänstyrelsen, med anslutning till vad styrelsen tidigare framhållit och vad överjägmästaren anfört, ej hava något att erinra mot att till nationalpark avsattes ett

område om högst 30 hektar av viss del av egendomens skogsmark, vilket förslag vetenskapsakademien förordade.

Frågan förelades emellertid icke 1922 års riksdag, enär särskilt i avseende å arealbestämning icke då förelåg fullständig utredning (se prop. nr 177/1922; R. skr. nr 243/1922).

Prop. nr
177/1922.

I anledning av väckta motioner i sammanhang med den samma riksdag förelagda frågan om försäljningar från egendomen av lägenheter (II: 273 och I: 137) fann jordbruksutskottet i utlåtande nr 45/1922, då ärendet vad vidkomme frågan om avsättande till nationalpark av visst område av egendomen vore outrett, sig härutinnan endast böra på det livligaste understryka vad av motionärerna i denna fråga framhållits, samt med avseende å arealbestämningen uttala en förväntan att så stort område måtte komma att för ändamålet föreslås att avsättas, att naturskyddstanken måtte väl bliva tillgodosedd.

Den 9 juni 1922 anbefalldes Kungl. Maj:t, i samband med förordnande om vissa försäljningar av områden och egnahemslägenheter från kronoegendom, domänstyrelsen att med beaktande av vad i jordbruksutskottets av riksdagen godkända utlåtande nr 45/1922 i ämnet anförts till Kungl. Maj:t inkomma med ett efter samråd med vetenskapsakademien utarbetat förslag angående avsättande av lämpligt område såsom nationalpark.

Kungl. Maj:t
(⁹/6 1922).

Domänstyrelsen avgav i anledning härav utlåtande den 28 november 1924 samt överlämnade utredning i ärendet (se prop. 206/1925, sid. 24—27).

Vetenskapsakademien, vars yttrande därvid bifogats, föreslog — under återopande av sin naturskyddskommittés utlåtande i ärendet — att nationalparksområdet måtte, i likhet med vad Svenska naturskyddsföreningen hemställt, omfatta en areal av 69 hektar.

Vetenskaps-
akademien.

Domänstyrelsen förklarade i sitt förenämnda yttrande den 28 november 1924, att styrelsen på grund av vad i ärendet förekommit, icke motsatte sig vetenskapsakademiens förberörda förslag om avsättning till nationalpark av ett område, som vid uträkning hos styrelsen befunnits omfatta en areal av 69.489 hektar. Den inom området belägna tomtplatsen för fyrinrättning vid Borgholm borde vederbörande förbehållas. Viss del av det s. k. Kaffetorpet borde upplätas till Ölands kulturminnesförening mot viss avgift, något som domänstyrelsen på grund av förut av Kungl. Maj:t lämnat bemyndigande själv kunde vidtaga utan att begära förnyat förordnande härom (jmf. prop. nr 206/1925, sid. 27). Såsom här ovan omförmänts förklarade sig dåvarande departementschefen i samma proposition anse, att nationalparksfrågan borde lösas i samband med Borgholms stads framställning om erhållande av mark för stadens utvidgning.

Domän-
styrelsen
(²⁸/11 1924).

Prop. nr
206/1925.

Den 12 juni 1925 anbefalldes härefter domänstyrelsen att till Kungl. Maj:t inkomma bland annat med yttrande i fråga om upplåtelse av mark för utvidgning av staden Borgholm, i samband varmed skulle tagas i övervägande frågan om avsättande av område till nationalpark.

Kungl. Maj:t
(¹²/6 1925).

Svenska natur-
skyddsföre-
ningen
(28/3 1927)

Sedan domänstyrelsen med anledning härav infortrat yttrande från länsstyrelsen, har länsstyrelsen i skrivelse den 20 september 1927 överlämnat yttranden i ärendet av Svenska naturskyddsföreningens styrelse, vetenskapsakademien, vederbörande landsfiskal och landsfogde samt domänintendenten i länet ävensom påminnelser av naturskyddsföreningens styrelse. I sitt sistnämnda yttrande den 28 mars 1927 har Svenska naturskyddsföreningens styrelse erinrat om sina förut i ärendet gjorda uttalanden och vidare anfört följande.

Att föreningen icke från början föreslagit avsättande av ett större nationalparksområde än 69 hektar berodde huvudsakligen därpå, att man icke ville träda för nära de praktiska och ekonomiska intressen, som vore förbundna med kronoegendomens framtida användning i övrigt och att man bland annat ansåge sig böra taga hänsyn därtill, att Borgholms stad och dess badort erhöle »tillräckligt stora lustparker och tillräckliga utvecklingsmöjligheter för sina utvidgningar». Detta uttalande gjordes närmast med tanke på, att särskilt stränderna av de längst norrut, närmast stadsområdet belägna delarna av kungsladugårdens mark (delar av områdena litt. A, B och C, se bifogade översiktskarta) sedan långt tillbaka flitigt tagits i anspråk av badgästerna för utflykter och friluftsbad och att man ville undvika att genom de ifrågakvarande områdenas intagande i nationalparken avbryta den tradition, som utbildat sig i detta hänseende. Där emot hade naturskyddsföreningen icke tagit med i beräkningen, att förslag skulle framkomma om exploaterande av dessa vackra och för landskapsbildn betydelsefulla naturområden för byggnadsändamål. Så hade emellertid skett i och med en av stadsfullmäktige i Borgholm den 2 juli 1923 hos Kungl. Maj:t gjord framställning om inköp från kungsladugården av ett område om 42,1695 hektar (litt. A, B, C, D, E och F) att användas till befrämjande av byggnadsverksamheten i staden. (Se vidare under B. upplåtelse av mark till Borgholms stad.)

Enligt ansökningen bifogat förslag till stadsplan skulle bland annat de med litt. A och B betecknade områdena på ömse sidor av vägen till Solliden utläggas till villatomter och konstlade parkanläggningar, varigenom hela aspekten av slottsruinen och skogen från sjösidan skulle komma att trasas sönder och de vackra ekskogspartierna kring sagda väg spolieras. Visserligen vore det ju, såsom stadsfullmäktige framhölle i sin inlaga till Kungl. Maj:t den 12 februari 1925, icke sagt, att den uppgjorda stadsplanen komme att vinna godkännande i alla detaljer; den utgjorde dock ej desto mindre en kraftig varning för vad som kunde komma att ske, om stadens ansökan skulle vinna bifall i hela sin utsträckning. För det första borde det framhållas, att södra delen av litt. C, tvärt emot vad som uttalades i stadsfullmäktiges berörda inlaga, såvitt bifogade kartor utvisade, inkräktade på den av naturskyddsföreningen föreslagna nationalparkens område. För det andra vore det ej säkert, att ej i en framtid stadsplanen ändrades, så att delar av parken upplättes till bebyggelse. Områdena litt. D och E syntes däremot icke vara av så stor betydelse ur naturskyddssynpunkt, att man av denna anledning borde motsätta sig deras förvärvande av staden. Vad slutligen beträffade området litt. F syntes det på grund av läge och beskaffenhet böra behållas av kungsladugården.

Någon fara för att staden skulle se sina utvecklingsmöjligheter stängda, om icke hela det begärda området ställdes till dess förfogande, föreläge icke, enär staden ägde nästan obegränsade möjligheter till markförvärv

inom Köpings socken och att det där redan befintliga förstadsområdet förr eller senare måste inkorporeras med staden.

Uppmärksamheten borde även riktas därpå, att ett förstörande av den utomordentligt vackra landskapsbilden, som betingades av slottsruinen med omgivning, skulle i hög grad menligt inverka på Borgholms dragningskraft som badort.

I fråga om behovet av plats för utflykter och friluftsbad torde det, även om de nämnda områdena intoges i nationalparken, kunna, om så skulle erfordras, sörjas härför genom ett särskilt reglemente för parkens skötsel i överensstämmelse med lagen angående nationalparker den 25 juni 1909.

På grund av det anförda och med erinran om vad jordbruksutskottet i sitt utlåtande (nr 45) över motioner i ämnet vid 1922 års riksdag yttrat om önskvärdheten av att så stor del av området måtte komma att avsättas, att naturskyddstanken bleve väl tillgodosedd, hemställde naturskyddsföreningen, att för bevarande av landskapsbilden och ekskogens skyddande måtte till den blivande nationalparken läggas, förutom det av föreningen tidigare föreslagna området av 69 hektar, även de på den i ärendet företedda, av mätningssmannen N. Christiansen år 1921 upprättade plankartan med litt. A, B och C betecknade områdena.

Vetenskapsakademien har anförts, att, då otvivelaktigt en nationalparks värde ökades, ju större utsträckning en sådan lämpligen kunde erhålla, och då det av handlingarna framginge, att Borgholms stads rättmätiga intressen fullt tillgodosåges genom stadens föreslagna utvidgning inom Köpings socken, akademien ansåge sig kunna tillstyrka bifall till det förslag till utvidgning av det till nationalpark ifrågasatta området, som Svenska naturskyddsföreningens styrelse sålunda framlagt.

Vetenskaps-
akademien
(13/4 1927).

Landsfiskalen har instämt i de av Svenska naturskyddsföreningen och vetenskapsakademien avgivna yttranden. Landsfiskalen.

Landsfogden har tillstyrkt, att till nationalpark måtte avsättas jämväl de områden, som å Christiansens karta betecknats med litt. A, B och C. Landsfogden.

Domänintendenten har under åberopande av ett av honom den 9 juli 1923 avgivet yttrande i anledning av Borgholms stadsfullmäktiges ansökning av den 2 juli 1923 ansett sig nu endast böra i princip yttra sig om, huruvida naturskyddsföreningen för nationalparksanläggning, utöver vad förut för ändamålet ifrågasatts, borde få företräde framför staden till de områden, som å Christiansens karta betecknats med litt. A, B och C och i sådant hänseende anförts.

Domän-
intendenten
(28/5 1927).

Den skogsmark, varom det här rörde sig, vore utan tvivel av yppersta beskaffenhet, men samtliga därå befintliga ekars längd och förkrympta växt vittnade om, att ett förhärjande ogräs, bestående av den överhandtagande och ogenomträngliga buskvegetation, som funnes överallt i skogen, på skogens bekostnad sugit musten ur jorden, vilket ogräs, därest skogen såsom nationalpark överlättes åt sig själv och undandrog rationell skogsvård med rensningshuggning och gallring, knappast torde försvinna. På grund härav syntes försiktigheten bjuda, att marken för naturforskningens experimenterande icke utökades mera än oundgängligen erfordrades utan in-

skränktes till 30 hektar, som det av skogsförvaltningen framlagda förslaget innebure, så mycket mera som den av Christiansen upprättade planen med dess vackra parkanläggning icke blott syntes garantera en fullt värdig landskapsbild nedanför slottsruinen utan även med rationell park- och skogskultur på områdena litt. A, B och C under kommande tider för den kritiskt intresserade allmänheten torde komma att utgöra en högin-tressant parallell jämförelse mellan denna skogs och skogens å national-parken utveckling. — Då för stadens lustpark och bebyggelse obestriddigt mest naturliga utvidgningsmöjlighet funnes å det önskade området litt. A—F och då naturskyddsintresset på tillfredsställande sätt borde kunna tillgodoses genom föreskrifter vid försäljningen, tillstyrkte domänintenden-ten, att staden lämnades företräde till de å kartan med litt. A, B och C betecknade områden, dock under villkor vid upplåtelsen, bland annat, att sistnämnda område på ett forstmässigt sätt skulle skötas såsom park eller skog och icke finge utan Kungl. Maj:ts särskilda tillstånd bebyggas.

Naturskydds-
föreningen
(4/6 1927).

I utlåtande, som professorn Rutger Sernander på begäran av natur-skyddsföreningens styrelse från naturvetenskaplig och skoglig synpunkt avgivit i anledning av de skäl, som av domänintendenten anförts för nationalparkens reducerande till 30 hektar och vilket utlåtande av styrelsen aberopats, har Sernander gjort gällande, att domänintendentens påståen-den, att ekskogen inom den föreslagna nationalparken växte på mark av yppersta beskaffenhet och att ekskogens buskvegetation vore ett förhär-jande ogräs, vore obestyrkta och åtminstone vad det sistnämnda beträffa-de stridande mot alla sydsvenska och danska skogsforskares erfarenhet. Sernander har vidare anført:

De på Christiansens karta med litt. A och B betecknade villa- och park-områden med vägar skulle såsom avsedda till kulturmark komma att bilda ett högst betydande inhugg i den ekskog, som bildade inramnin-gen kring slottsruinen och gentemot vad domänintendenten antog av-sevärt förvanska landskapsbilden. Anordnandet enligt domänintenden-ten av skogskultur å de delar av området, som staden åsyftade att för-värva, måste igångsättas av skogligen och naturvetenskapliga myndig-heter och säkerligen då få helt andra former än dem domänintenden-ten framkastat. Till sist måste på det bestämdaste framhållas, att, då gränserna för nationalparken av naturskyddsföreningen och vetenskaps-akademien vore utstakade efter en grundlig besiktning och vetenskap-liga undersökningar, en beskrifning av nationalparken i och för sta-dens utveckling skulle förrycka ett storslaget förslag av ej blott lokal utan även fosterländsk betydelse och att bakom fordringarna på denna för-ryckning ingen som helst utredning föreläge om möjligheten att genom-föra densamma med nationalparksidén okränk.

Länsstyrelsen
(20/9 1927).

Länsstyrelsen har — med erinran därom att länsstyrelsen i skrivelse den 19 april 1924 anslutit sig till den av riksdagens jordbruksutskott i ovan aberopade utlåtande (nr 45:1922) uttalade uppfattning vidkommande frå-gan om avsättande till nationalpark av visst område av ifrågasvarande kronoegendom — vidare anført.

Det förslag rörande den ifrågasatta nationalparkens läge och storlek, som naturskyddsföreningen med instämmande av vetenskapsakademien avgivit.

syntes länsstyrelsen synnerligen väl motiverat, varför länsstyrelsen i likhet med vederbörande landsfogde och landsfiskal på det livligaste tillstyrkte detta förslags genomförande. Vad domänintendenten gent emot förslaget anfört hade enligt länsstyrelsens mening av professorn Sernander sakkunnigt bemötts.

Överjägmästaren har förklarat sig icke hava någon anledning att ändra den uppfattning, som av honom i förut avgivet yttrande (prop. 206/1925) uttalats därom, att ett område av cirka 30 hektars ytvidd av Borgehage skog i enlighet med jägmästarens förslag på det hela taget väl tillgodosåge naturskyddsintressena, särskilt om hela havsstranden mellan strandvägen Borgholm—Solliden och Kalmarsund tillades nationalparken. Då emellertid naturskyddsexperterna ansåge 30-hektarsförslaget fullständigt oantagligt och förty sannoligt området för nationalparken komme att utvidgas över 30 hektar, har överjägmästaren ansett det vara bäst, att hela den kronoegendomen tillhörande skogen avsattes till nationalpark, sedan till staden försålt områdena litt. D och E å Christiansens karta.

Överjägmästaren
(³/₁₀ 1927).

I en till Kungl. Maj:t ställd framställning, den 18 november 1927 har styrelsen för Ölandsklubben i Stockholm — vilken sammanslutning har till ändamål att verka för kulturminnesvård och naturskydd på Öland — anhållit, att till den ifrågasatta nationalparken måtte läggas, förutom det område av 69 hektar och de å Christiansens karta med litt. A, B och C be-tecknade områden, som därtill förordats, jämväl de tre mindre områden, vilka å en framställningen bilagd karts-kiss rödprickats, så att parken komme att utsträckas till gränsen för det av Drottning Victoria upprättade vilohemmets område, varjämte framhållits, att, då den väg, som leder upp till Karl XV:s hög (de s. k. garderobstrapporna), komme att ligga inom nationalparkens område, såsom ett villkor vid detsamma avsättande förbehåll borde göras om berörda vägs upplåtande till allmänt begagnande.

Ölandsklubben
(¹⁸/₁₁ 1927).

Infordrade yttranden häröver hava avgivits av vederbörande landsfiskal, landsfogde, domänintendent och länsstyrelse och har därvid framställningen tillstyrkts av samtliga, utom av domänintendenten, som åberopat sitt förut i ärendet avgivna yttrande den 28 maj 1927 rörande den ifrågasatta nationalparken.

Med hänsyn till ifrågavarande omradens närbelägenhet till Borgholms slottsruin har byggnadsstyrelsen lämnats tillfälle att yttra sig.

Byggnadsstyrelsen har därvid i yttrande till domänstyrelsen den 8 maj 1928 anfört följande.

Byggnadsstyrelsen
(⁸/₅ 1928).

Sedan byggnadsstyrelsen genom bland andra tjänstgörande arkitekten hos styrelsen, Malte Erichs, låtit på platsen närmare undersöka de på förevarande frågor inverkande förhållandena, hade inom styrelsen med ledning av tillgängliga kartor upprättats en sammanställningskarta, upptagande de av förevarande ansökningar berörda delar av kronoegendomen Borgholm, Borgholms stadsområde, och till införlivning med staden föreslaget område av Köpings socken. Å yttrandet vidlagd kopia av sammanställningskartan vore det av naturskyddsföreningen till nationalpark föreslag-

na området angivet med röd kantfärg, det område, som staden önskade förvärva, med brun kantfärg och de mindre markområden, som avsåges i Ölandsklubbens framställning, med gul kantfärg.

Då den å Christiansens karta ifrågasatta bebyggelsen inom de med litt. A, B och C betecknade områdena skulle på ett i hög grad störande sätt inkräkta på det slottet omgivande landskapet, ansåge sig byggnadsstyrelsen böra biträda naturskyddsföreningens förslag, att sagda områden måtte medtagas i den blivande nationalparken, dock att därifrån borde undantagas å kartan med grön streckning utmärkta mindre del, vilken utan större olägenhet skulle kunna tagas i anspråk av staden. De partier — skogen och stranden — vilka sålunda vore föreslagna att avsättas till nationalpark, framstode givetvis såsom de viktigaste partierna i den storslagna inramningen omkring slottet, men i den sköna landskapsbilden inginge enligt byggnadsstyrelsens mening även de öppna ängarna i nordost, och vore det därför angeläget, att även den del av sistnämnda mark, som inginge i det område, som staden önskade förvärva, fortfarande bibehölles i sitt nuvarande skick och således icke försåldes. Denna mark vore genom en utlöpare från skogen i norr skild från staden, och för bevarande av den ståtliga utsikten från slottet — även mot slottet — syntes det därför styrelsen vara av största betydelse, att större delen av denna skogsutlöpare bevarades såsom naturlig gräns emellan stadens och slottets områden, vilket lämpligen kunde säkerställas genom att även denna del av skogen medtoges i nationalparkens område.

Med anledning av vad sålunda anförts och med biträdande av Ölandsklubbens hemställan, förordade byggnadsstyrelsen, att de å kopian av sammanställningskartan med röd och gul kantfärg angivna områdena ävensom det med blyerts utmärkta området måtte avsättas till nationalpark, under förutsättning att staden genom särskilt reglemente enligt lagen om nationalparker tillförsäkrades rätt att i erforderlig utsträckning utnyttja sistnämnda område för parkändamål och dylikt.

I anledning av byggnadsstyrelsens förslag hava yttranden infordrats från naturskyddsföreningen, staden Borgholm och länsstyrelsen.

Naturskydds-
föreningen
(16/s 1928).

Naturskyddsföreningen har uttryckt sin tillfredsställelse över, att byggnadsstyrelsen med sådan styrka i överensstämmelse med föreningens egen uppfattning framhållit, att föreningens förslag om och utstakning av naturparken i fråga — därigenom att det gäve slottet en storslagen landskapsinramning — representerade ett riksintresse, som icke finge kränkas genom det onödigt starka inhugg, som realiserandet av stadens krav på park och byggnadstomter obeskuret innebure. Av de utvidningar av nationalparksförslaget, sådant det senast preciserats, vore det av byggnadsstyrelsen delvis i anslutning till Ölandsklubbens framställning till naturpark förordade området — å den av byggnadsstyrelsen åberopade sammanställningskartan utmärkt med blyerts — det ur principiell synpunkt riktigaste. Den av naturskyddsföreningen föreslagna gränsen i nordvästra delen av Borgehage skog vore uppgjord under förutsättning, att den del, naturskyddsföreningen avstått och som av byggnadsstyrelsen nu föresloges att tilläggas nationalparken, icke av staden skulle användas annat

än som en till promenader och badstrand avsedd naturpark, möjligen i området litt. D med en bebyggelse av ej för höga villor, omgivna av de ursprungliga ekarna. Mot byggnadsstyrelsens tilläggsförslag hade emellertid föreningen intet att anmärka. Vid eventuell försäljning till staden av därtill av byggnadsstyrelsen förordat område (å kartan streckat med grönt, om cirka 2.78 hektar) torde dock lämpligen förbehåll göras i syfte att förhindra uppförande av byggnader av för stor höjd.

Stadsfullmäktige i Borgholm hava i skrivelse den 26 oktober 1928 anført följande.

Stadens ansökan om markförvärv från ifrågavarande kronoegendom vore framför allt grundad på behovet av byggnadstomter, enär efterfrågan på dylika vore synnerligen stor och sådana saknades inom stadens eget område. Redan förut hade staden utan svårighet fått sitt behov härtinnan tillgodosett genom inköp från ifrågavarande kronoegendom, då för ett tjugotal år sedan (1902) de så kallade stadstorpen förvärvades och utlades till tomter, vilka samtliga nu blivit bebyggda. Den rätta tiden för en ny utvidgning syntes vara inne, då arrendetiden för innehavaren av egendomen vore slut och svenska naturskyddsföreningen inkommit med ansökning om avsättande av ett område om 69 hektar av skogen å området till nationalpark. Föreningen hade, såsom i ansökningen uttalats, sökt taga nödig hänsyn till att staden och dess badort erhöle tillräckligt stora lustparker och tillräckliga utvecklingsmöjligheter för sina utvidgningar. Föreningen tänkte sig sålunda möjligheten för staden att förvärva återstoden av skogsområdet. Emellertid syntes det förslag, som staden låtit uppgöra till områdets ordnande, i synnerhet rörande dispositionen av områdena litt. A, B och C hos de flesta i ärendet hörda myndigheterna med undantag av domänintendenten hava framkallat stora betänkligheter ur olika synpunkter. Bland annat för att för all framtid förebygga något som helst ingrepp mot naturen hade naturskyddsföreningen, med instämmande av länsstyrelsen, föreslagit, att nämnda områden måtte tilläggas nationalparken. Under sådana förhållanden och med betonande att naturskyddstanken ingalunda vore okänd bland stadens myndigheter och med framhållande att stadens innevånare förvisso i lika hög grad som naturskyddsföreningen vore i stånd att uppskatta vad en givmild natur med rikt slösande hand givit dem för att de på något sätt skulle vilja vandalisera denna värdefulla gåva, ansåge sig staden — även om den icke i alla avseenden gillade myndigheternas synpunkter och även om den ansåge, att naturskyddet icke borde vara medelpunkten, kring vilket andra långt viktigare intressen rörde sig — böra avstå från tanken på förvärv av områdena litt. A, B och C, vilka ansåges böra fortfarande tillhöra domänstyrelsen eller, om så funnes lämpligare, avsättas till nationalpark.

Länsstyrelsen, som icke haft något att erinra mot Ölandsklubbens framställning om den blivande nationalparkens utökning med vissa mindre områden av egendomen, har tillstyrkt bifall till byggnadsstyrelsens förslag till nationalparkens omfattning endast med den förändring, att de med litt. D och E betecknade områdena enligt länsstyrelsens mening borde kunna i deras helhet upplätas till staden.

Borgholms
stadsfull-
mäktige
(26/10 1928).

Länsstyrelsen
(31/10 1928).

Naturskydds-
föreningen
(20/2 1929).

Slutligen har naturskyddsföreningen i skrivelse till domänstyrelsen den 20 februari 1929 erinrat om, att föreningen i sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 11 september 1918 om vidtagande av åtgärder för skyddande av den landskapsbild, som omramade Borgholms slottsruin, hemställt, att för ändamålet ett å en ansökningen bifogad karta med röd färg avgränsat område om cirka 69 hektar av egendomen måtte avsättas såsom naturpark enligt lagen angående naturminnesmärkens fredande den 25 juni 1909. Emellertid hade framställningen kommit att uppfattas såsom avseende ifrågavarande områdes avsättande såsom nationalpark enligt lagen angående nationalparker den 25 juni 1909 utan att föreningen själv reagerat däremot. Under senare år hade i ett par med nu ifrågavarande ärende analog fall ändamålet med begärt avsättande till nationalpark av kronan tillhöriga områden med relativt stor areal ansetts kunna vinnas genom respektive områdens fridlysning enligt förstnämnda lag. Så hade skett beträffande Rya skog (29.⁴⁶ hektar) i Göteborgs och Bohus län enligt Kungl. Maj:ts brev den 3 februari 1928 samt det s. k. Stenshuvudområdet (52.⁴⁸ hektar) i Kristianstads län enligt Kungl. Maj:ts beslut den 18 november 1927. Då föreningen vad ifrågavarande område invid Borgholms slottsruin beträffade ansåge, att förhållandet mellan skyddsåtgärder och trafiken borde på analogt sätt avvägas samt ingalunda med sin framställning ville från området utestänga Borgholmstraktens innevånare och det säkerligen med åren ökade antalet besökande från andra delar av vårt land, hemställde föreningen, att domänstyrelsen måtte tillstyrka medgivande från kronans sida därtill, att de i föreningens förut berörda framställning den 11 september 1918 angivna områden av Borgholms kungsladugård med de tillägg till samma områden, som angäves i byggnadsstyrelsens utlåtande i ärendet, måtte fridlysas enligt lagen angående naturminnesmärkens fredande den 25 juni 1909.

Länsstyrelsen
(4/s 1929).

Hörd över naturskyddsföreningens sistberörda framställning har länsstyrelsen anfört, att de skäl, som däri åberopades för nationalparksidéns övergivande, icke verkade övertygande och att ingen omständighet påvisats, varför en fridlysning enligt lagen angående naturminnesmärkens fredande skulle vara att föredraga eller erbjuda en lättare framkomlig väg för områdets skydd än om den till sin verkan effektivare lagen angående nationalparker komme till tillämpning. Den omständigheten att en nationalpark tillskapades föranledde givetvis icke, att »Borgholmstraktens innevånare och det säkerligen med åren ökade antalet besökare från andra delar av vårt land» komme att utestängas från nationalparken. Enligt lagen i fråga vore besök å dylikt område medgivet. Då man ville i ett såvitt möjligt oförändrat skick bibehålla detta egenartade och natursköna område åt vårt svenska folk, utgjorde dess avsättande till nationalpark det riktiga och verkligt effektiva medlet. Att märka vore för övrigt, att det s. k. Borgholms alvar icke vore avsett att ingå i den blivande nationalparken, varför denna omtyckta promenadplats stode fullkomligt fri för allmänheten. Under erinran dessutom att vetenskaps-

akademien, byggnadsstyrelsen, vederbörande jägmästare och överjägmästare, domänintendent, landsfiskal och Borgholms stad i likhet med länsstyrelsen uttalat sig för tillkomsten av en nationalpark av ifrågavarande område och att Kungl. Maj:t, med anledning av riksdagens bestämt formulerade krav på inrättandet av en tillräckligt stor nationalpark vid Borgholms kungsladugård, den 9 juni 1922 anbefallit domänstyrelsen att inkomma med närmare utarbetat förslag angående avsättande såsom nationalpark av lämpligt område av egendomen, förklarade sig länsstyrelsen med stöd av det anförda och under återopande av sina tidigare skrivelser i ärendet sakna anledning att frånga sin vid upprepade tillfällen uttalade och på ingående kännedom om de på frågan inverkan de lokala förhållanden grundade åsikt, att ett skydd, som ostridigt borde tillkomma ifrågavarande område, icke lämpligare eller mera effektivt kunde åstadkommas annorledes än genom detta områdes förklarande som nationalpark; och borde åtgärder i sådant syfte snarast bli vidtagna.

I sitt utlåtande den 8 mars 1929 anför domänstyrelsen i vad avser Borgehage skog följande.

Vad anginge de i naturskyddets intresse gjorda framställningarna hade förslagsställaren, Svenska naturskyddsföreningen, numera övergivit tanken på bildande av nationalpark av de i framställningarna avsedda områdena, samt återgått till det av densamma i dess första ansökning den 11 september 1918 framställda förslaget om avsättande av områden såsom naturpark enligt lagen om naturminnesmärken. Länsstyrelsen hade förklarat sig vidhålla sin förut uttalade mening, att för områdenas skyddanden till sin verkan effektivare nationalparkslagen borde komma till tillämpning och att områdena därför borde förklaras skola vara nationalpark.

Domänstyrelsens hittills intagna ståndpunkt i frågan i dess olika skeden framginge av vad här ovan framhållits. Då fråga förevar om områdens avskiljande såsom naturpark, uttalade sig styrelsen mot ett dylikt förslag, för såvitt det ej gällde allenast något mindre område. Domänstyrelsen hade ansett, att genom iakttagande vid skogens skötsel av vissa av styrelsen angivna åtgärder såväl naturskyddets som ortens intressen bleve i tillräcklig grad tillgodosedda. I anledning av det därefter uppkomna förslaget om avsättande till nationalpark av visst större område förklarade domänstyrelsen sig ej vilja motsätta sig samma förslag.

Då domänstyrelsen nu hade att taga ställning till ifrågavarande efter styrelsens senaste utlåtande i annat läge komna spörsmål, finge domänstyrelsen, under erinran att i styrelsens sammansättning numera viss förändring inträtt, anföra följande.

Med hänsyn till den under utredning varande frågan om avsättande såsom nationalpark eller naturminnesmärke av vissa områden av kronoegendomen hade erforderliga avverkningar och andra åtgärder av beståndsvårdande art under en längre följd av år varit inställda. Detta hade resulterat i, att bestånden för närvarande befunne sig i ett mer eller mindre ovårdat skick. Måttligt bedrivna huggningar och röjningar — avsedda att bereda trädens kronor erforderligt ljus och utrymme samt att utglesna den å vissa områden allt för tät och beståndets utveckling hämmande underväxten — skulle, enligt domänstyrelsens uppfattning, vara ägnade att av de nu ovårdade, delvis tynande bestånden skapa en mera livskraftig

beståndsvegetation än den nuvarande. Skogens närbelägenhet till Borg-holms slottsruin och stad påkallade ofrånkomligen, att skogen genom huggningar m. m. av ovan antydda art — vilka givetvis icke kunde utföras i enlighet med skogligt-ekonomiska grunder — försattes i ett skick, värdigt skogens belägenhet. Skogen borde med andra ord, i stället för att lämnas utan sakkunnig skötsel, ägnas all den omvårdnad, som krävdes för att densamma skulle kunna utvecklas till ett av naturskönhet präglad park-område. De åtgärder, som för detta måls vinnande erfordrades, borde lämpligen verkställas av vederbörande jägmästare i samråd med represen-tanter för de intressen, varom nu vore i fråga.

Med det anförda ansåge sig styrelsen hava visat, att, med bibehållande av ifrågavarande områden under skogsstatens förvaltning, såväl natur-skyddets som ortens intressen kunde bliva i tillräcklig grad tillgodosedda utan att sådana anordningar vidtoges, som ur synpunkten av samma in-tressen i ärendet ifrågasatts; och hölle styrelsen förty före, att de gjorda framställningarna i denna del av ärendet ej borde föranleda åtgärd.

På grund härav hemställde domänstyrelsen — vad anginge naturskydds-frågan — att Kungl. Maj:t måtte finna naturskyddsföreningens och Ölandsklubbens framställningar ej föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Naturskydds-
föreningen
(10/6 1929).

Naturskyddsföreningen har därefter i skrivelse till Kungl. Maj:t den 10 maj 1929 anført följande.

Naturskyddsföreningen ville med bestämdhet ur naturskyddets och jäm-väl ur vetenskapens synpunkt hävda, att av skogligt estetiska hänsyn be-tingade huggningar och röjningar ej borde få företagas i denna skog. När domänstyrelsen påkallade huggningar och röjningar även med den moti-veringen, att en utglesning av underväxten skulle skapa en mera livskraf-tig beståndsvegetation av de nu delvis tynande bestånden, ville föreningen, som hos sakkunniga vetenskapsmän förhört sig i frågan, framhålla, att smärre röjningar med all sannolikhet ej skulle hava en dylik befordrande inverkan på bestånden. En sådan torde endast vinnas genom grundliga ut-dikningar och omfattande uthuggningar, och till sådana radikala ingrepp i Borgehages natur skulle väl inga av de i denna fråga intresserade par-terna vilja sträcka sig. Föreningen vore också förvissad om, att någon djupgående förändring av naturtypen på grund av utebliven beståndsvård ej komme att inom överskådlig framtid äga rum.

Naturliga ekskogar vore numera så sällsynta, att ett olämpligt ingrepp i Borgehages skogsbestånd skulle utgöra en oersättlig förlust för ej blott naturskyddet utan även för vetenskapen. Borgehage utgjorde den enda något så när omfattande resten av ett ekskogs- och lövängsbälte, som for-dom så gott som sammanhängande sträckt sig nedanför landborgen ända till Ottenby. På fastlandet letade man förgäves efter en fullgod motsva-righet till Borgehages ekskog. Sedan sekelskiftet mellan 1700- och 1800-talet hade denna ekskog, som delvis uppvuxit som stubbskott ur en äldre nedhuggen skog, fått ostört utveckla sig.

Beträffande domänstyrelsens förslag att beståndsvården skulle handha-vas av domänstyrelsens tjänstemän kunde göras den erinran, att styrelsens sammansättning under årens lopp vore underkastad förändringar. Även om domänstyrelsen i närvarande stund säkerligen ärnade framgå med all moderation, hade man ingen garanti för att i en framtid eventuella in-struktioner ej kunde givas en annan tolkning, än vad som nu vore styrel-

sens åsikt, eller för att ej nya bestämmelser för beståndsvården kunde utfärdas. Särskilt angeläget syntes det föreningen vara, att säkra garantier skapades för att ej ifrågavarande område någonsin komme att utsättas för bebyggelse. Av ovan angivna skäl kunde en domänstyrelsens instruktion i det fallet ej anses för all framtid betryggande. Den enda fullgiltiga garantien vore enligt föreningens åsikt en fridlysning enligt lagen om naturminnesmärkens fredande med väl avpassade bestämmelser. I sådant avseende hade föreningen tänkt sig, att vid områdets fridlysning bestämmelser av förslagsvis följande lydelse skulle av vederbörande länsstyrelse utfärdas.

»Förbud utfärdas mot
 bebyggelse, tältning samt all slags förstöring eller rubbning av markytan i dess naturliga skick;
 avbrytande av grenar eller kvistar av träd eller buskar;
 sådd eller inplantering av växter av vad slag det vara må;
 jakt, fångst eller dödande av djur;
 skadande av fåglars bon eller bortförande av deras ägg;
 anbringande av annonstavlor, plakat eller inskrifter på träd;
 uppgörande av eld;
 kvarlämnande av papper, äggskal, konservburkar eller liknande måltidsrester.

Efter undersökning verkställd genom vetenskapsakademiens naturskyddskommitté må avverkning av träd eller buskar äga rum och utföras genom domänstyrelsens försorg.

Dylik undersökning må äga rum en gång vart tredje år, varefter nämnda naturskyddskommitté utfärdar de bestämmelser, enligt vilka avverkning skall utföras.

Annan avverkning eller rubbning i skogens sammansättning än här nämnts är förbjuden.»

Enligt detta förslag till fridlysningsbestämmelser bleve området alltså för all framtid skyddat för bebyggelse. Vidare förhindrades, att av skogligt estetiska hänsyn sådana gallringar och ingrepp utfördes, vilka skulle skada de vetenskapliga experiment och periodiska iakttagelser, vilka komme att i naturparken anställas. Däremot förhindrades själva tillträdet till området icke på något sätt. Ej heller förbjödes ett lojalt insamlande av växter.

Emellertid måste, i syfte att göra naturparken tillgänglig för Borgholms stads invånare och badgäster, de nu befintliga vägarna underhållas, vilket förutsatte en förvaltning av området. Föreningen ansåge, att denna fortfarande borde tillkomma domänstyrelsen att handhavas inom de gränser, som fridlysningsbestämmelserna angåve.

Naturskyddsföreningen hemställde, vad anginge frågan om naturpark, att Kungl. Maj:t måtte medgiva tillstånd till fridlysning enligt lagen om naturminnesmärkens fredande av det område, som å byggnadsstyrelsens karta angivits med rött (föreningens förslag) och med gult (Ölandsklubbens förslag), ävensom av återstoden av områdena litt. A, B och C.

Vetenskapsakademien har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 22 maj 1929 anfört följande.

I enlighet med sin naturskyddskommittés förslag och i enlighet med den ståndpunkt, som tidigare hävdats av akademien, finge vetenskapsakade-

mien understryka behövligheten, att det i naturskyddsföreningens skrivelse den 10 maj 1929 till fridlysning föreslagna området måtte bli naturskyddat enligt lag, varemot den av domänstyrelsen föreslagna anordningen icke syntes akademien innebära tillräckliga garantier i naturskyddsynpunkt.

Beträffande frågan, huruvida naturskyddet borde beredas genom områdets avsättande såsom nationalpark eller genom dess fridlysande enligt lagen om naturminnesmärkens fredande, hade akademien visserligen tidigare icke ansett sig böra motsätta sig det från flera håll väckta förslaget om områdets avsättande som nationalpark, men av liknande grunder, som på sin tid föranledde akademien att föreslå naturskydd för Rya skog vid Göteborg och Stenshuvudområdet i Kristianstads län enligt lagen om naturminnesmärkens fredande, tillåte sig akademien nu såsom sin mening framhålla, att jämväl det ifrågavarande området vid Borgholm borde på samma sätt fridlysas. Då akademien icke heller funne anledning att framställa någon erinran mot de i naturskyddsföreningens remitterade skrivelse föreslagna fridlysningsbestämmelserna, finge akademien tillstyrka bifall till föreningens hemställan.

Länsstyrelsen
(²⁸/₆ 1930).

Länsstyrelsen har i skrivelse till domänstyrelsen den 28 juni 1930 i fråga om Borgehage skog anfört följande.

Naturskyddsföreningen, som först upptagit tanken på fridlysning av visst område av ifrågavarande kronoegendom, hade emellertid i förenämnda skrivelse den 10 maj 1929 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte medgiva tillstånd till fridlysning enligt lagen om naturminnesmärkens fredande av de å en av byggnadsstyrelsen företedd karta med rött och gult avgränsade områdena ävensom av de med litt. A, B och C betecknade områdena. Ehuru detta förslag visserligen innebure ett avsteg från föreningens under ärendets handläggning hävdade uppfattning om nödvändigheten av det behöfliga områdets avsättande till nationalpark, vilket förslag såväl domänstyrelsen som samtliga övriga hörda myndigheter jämte Borgholms stad på sin tid tillstyrkt — skiljaktighet hade endast förekommit beträffande områdets storlek — finge länsstyrelsen dock i syfte att främja frågans snara lösning förklara, att, då området enligt naturskyddsföreningens uppgift för all framtid skulle bli skyddat för bebyggelse samt nationalparksidén sålunda i huvudsak bleve tillgodosedd, länsstyrelsen ej ville motsätta sig naturskyddsföreningens nu förevarande förslag, som länsstyrelsen, på skäl som föreningen och vetenskapsakademien åberopat, funne vara att föredraga framför domänstyrelsens den 8 mars 1929 framlagda förslag till frågans lösning. I avseende på det för fridlysning avsedda områdets storlek önskade länsstyrelsen vidhålla sin tidigare uttalade uppfattning, att detsamma måtte fastställas i enlighet med Ölandsklubbens och naturskyddsföreningens förslag den 28 mars 1927. Länsstyrelsen vore icke övertygad, att det skydd, som Kungl. Maj:t och riksdagen enligt handlingarna syntes hava åsyftat för den säregna landskapsbilden omkring Borgholms slottsruin med dess egendomliga och sällsynta naturtyper och som många svenska naturvänner hoppats på, kunde bli på ett tillräckligt effektivt sätt säkerställt, om domänstyrelsens förslag komme att genomföras.

Överjäg-
mästaren
(¹⁰/₇ 1930).

Överjägsmästaren har i skrivelse till domänstyrelsen i nu förevarande avseende anfört följande.

Naturskyddsföreningen hade i frågan beträffande naturskydd alltid ut-

talat en viss misstro mot skogsstatens vilja och förmåga att tillgodose naturskyddssynpunkterna. Visserligen betvivlade ej naturskyddsföreningen, att domänstyrelsen i närvarande stund vore besjälad av god vilja att behandla skogen med all varsamhet, men föreningen ansåge, att garantier för att naturskyddsintressena för all framtid tillgodosåges saknades. Det kunde ej bestridas, att visst fog för naturskyddsföreningens åsikt funnes.

Statsmakterna hade i princip uttalat sig för, att åtminstone en del av skogen skulle fredas som naturpark. Striden, som tidigare hade stått om den lämpliga ytvidden av skyddsreservatet, hade genom domänstyrelsens skrivelse den 8 mars 1929 förts över på annat plan. Den uppfattning, som överjägmästaren uttalat i sin skrivelse i ärendet den 3 oktober 1927, vidhölle han. Skogen å Borgholms kungsgård vore ej lämpligt objekt för rationell skogshushållning. Eken vore av en degenererad typ. Ett vackert ekbestånd kunde aldrig uppkomma här. Många av ekarna visade redan tecken på tillbakagående livskraft. Skogsförvaltningens åtgärder hade under de gångna åren varit under observation från många håll. Anmärkningar mot skogsförvaltningens åtgärder hade ej saknats. Då skogen ej torde kunna behandlas från ekonomisk synpunkt utan efter naturskyddssynpunkt, syntes allt tala för, att hela skogen avsattes som naturpark enligt lagen om naturminnesmärkens fredande. Överjägmästaren instämde i vad vetenskapsakademien i skrivelse den 22 maj 1929 anförde.

Domänstyrelsen har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 11 december 1930 i fråga om Borgehage skog anförde följande.

Domän-
styrelsen
(11/12 1930).

I förevarande fall vore fråga om ett område, som genom sin belägenhet vid staden Borgholm med dess karaktär av badort ofrånkomligen måste för framtiden utgöra en tillflyktsort för allmänheten; ett område, där det enligt domänstyrelsens åsikt gällde icke blott att, så långt sig göra låte, bevara den säregna naturtypen utan även att, i fråga om naturskönhet och tillgänglighet, tillgodose befogade anspråk av staden, dess innebyggare och gäster. Styrelsen hölle före, att dylika anspråk i förevarande fall skäligen borde sättas framför kravet på områdets bibehållande i ett skick, ägnat att tjäna »vetenskapliga experiment». Sådana experiment torde hellre höra hemma å från större bebyggelse och allmän trafik mera avlägset belägna naturskyddsreservat. Styrelsen kunde icke underlåta att uttala, att man, vid yrkande på detta områdes fridlysning, syntes hava förväxlat de förutsättningar, som borde föreligga för, å ena sidan, ett områdes avsättande såsom nationalpark eller fridlysning såsom naturminnesmärke och, å andra sidan, en estetiskt betonad vård av ett nära stad beläget skogsområde. Domänstyrelsen vore övertygad, att, på sätt styrelsen uttalat, en vård av detta område, anförtrödd i första hand åt vederbörande jägmästare, skulle, under domänstyrelsens inseende, vara ägnad att tillförsäkra området en sådan utveckling för framtiden, att dess naturliga drag så vitt möjligt bleve bibehållna vid tillämpning av den skogliga erfarenhet, som kunde finnas om skötseln av dylik skogstyp, samtidigt som allmänhetens berättigade anspråk på tillgång invid staden av ett välvårdat, estetiskt tilltalande skogbevuxet område tillgodosåges. Ett dylikt handhavande för framtiden av området syntes jämväl bliva förenat med mindre stela administrativa former och för det allmänna lägre kostnader än dess fridlysning. Om de av föreningen ifrågasatta särskilda förbuden mot bebyggelse m. m. vore styrelse givetvis beredd att i erforderlig utsträckning föranstalta.

Om det nu mot domänstyrelsens uttalade åsikt skulle befinnas lämpligare att, i och för vetenskapliga experiment m. m., såsom naturpark enligt lagen om naturminnesmärkens fredande avsätta de i naturskyddsföreningens skrivelse den 10 maj 1929 härtill avsedda områdena, torde, då domänstyrelsen enligt naturskyddsföreningens förslag icke skulle äga någon bestämmanderätt i fråga om områdets lämpliga skötsel, anledning icke föreligga att bibehålla området under domänstyrelsens förvaltning. Området torde i stället böra överlämnas till vård av den institution, som erhöle beslutanderätten beträffande områdets rätta skötsel.

Departements-
chefen.

Alltsedan Svenska naturskyddsföreningen år 1918 upptog frågan om beredande av skydd för Borgehage skog invid Borgholms slottsruin, har denna fråga varit föremål för mycket olika meningar. Medan enighet rått därom, att ett effektivt skydd borde beredas detta ur såväl vetenskapliga som estetiska synpunkter intressanta ekskogsområde, hava meningarna gått skarpt isär i fråga om sättet för beredande av detta skydd. Den uppfattningen, att skogen borde avsättas till nationalpark, har under ärendets behandling framställts av såväl naturskyddsföreningen som länsstyrelsen. Naturskyddsföreningen har emellertid frångått denna uppfattning och i stället framhållit, att området borde avsättas till naturpark och fridlysas enligt bestämmelserna i lagen angående naturminnesmärkens fredande. Jämväl länsstyrelsen har i sin skrivelse den 28 juni 1930 till domänstyrelsen förklarat sig ej vilja motsätta sig en sådan form av fridlysning, vilken länsstyrelsen anser vara att föredraga framför ett av domänstyrelsen — under senare delen av ärendets behandling — med styrka framställt förslag, att skogen skulle bibehållas under domänverkets vård och förvaltning för att under skoglig, estetiskt betonad vård utvecklas till ett av naturskönhet prägladt parkområde, värdigt dess belägenhet vid slottsruinen och Borgholms stad.

Utan att vilja fränkänna den av domänstyrelsen framförda uppfattningen ett visst fog, har jag dock med hänsyn till de av naturskyddsföreningen framförda synpunkterna kommit till den uppfattningen, att Borgehage skog lämpligen bör såsom naturpark fridlysas enligt lagen angående naturminnesmärkens fredande. Att avsätta skogen till nationalpark synes mig olämpligt, särskilt ur synpunkten av skogens närbelägenhet till staden. Utfärdande av fridlysningsbestämmelserna enligt lagen angående naturminnesmärkens fredande tillkommer länsstyrelsen, vilken myndighet i detta fall synes bäst ägnad att meddela efter förhållandena anpassade fridlysningsbestämmelser samt att övervaka deras tillämpning. Erfarenheterna från den förut nämnda Rya skog i närheten av Göteborg, vilken skog fridlysts enligt sist sagda lag, synas mig även tala för lämpligheten, att även i fråga om Borgehage skog nämnda fridlysningsförfarande kommer att tillämpas.

I fråga om storleken av det område, som sålunda skulle skyddas, synes mig detta böra, i huvudsaklig anslutning till naturskyddsföreningens hem-

ställan den 10 maj 1929, omfatta en areal av omkring 92,5 hektar, däri jämväl inbegripet de med litt. A, B och C betecknade områdena, vilka Borgholms stad velat inköpa för parkanläggningar m. m. men varifrån staden sedan avstått.

Visserligen ankommer det å Kungl. Maj:t att meddela tillstånd till fridlysning av området. Då jag emellertid har för avsikt att till försäljning föreslå vissa, nedan närmare angivna områden av kungsladugården, i vilket avseende erfordras riksdagens medgivande, har jag velat här redogöra för frågan om förberörda områdes fridlysning, för att riksdagen må beredas tillfälle att yttra sig i ämnet.

B) Upplåtelse av mark till Borgholms stad.

Som förut omnämnts, har Borgholms stad från kungsladugården förvärvat områden genom Kungl. Maj:ts brev den 22 december 1882, den 17 maj 1895 och den 23 maj 1902. Genom sistnämnda brev förvärvades de i stadens södra gräns liggande Stadstorpen (nr 1 och 2), vilka numera äro utlagda till tomter och bebyggda.

Vid den uppskattningsförrättning, som med anledning av förestående arrendeledighet ägde rum den 18—20 maj 1920, hade Borgholms stad gjort framställning, att, i händelse kungsladugården skulle försälas, staden måtte få förvärva ett område mellan staden, slottsberget och i väster till stranden jämte torpen Borgdala och Kaffetorpet, visst skogsområde m. m.

Uppskattningsmännen avstyrkte framställningen, enär stadens fordringar syntes onaturligt stora och för tillfället ej av behovet påkallade, då förut inkorporerade delar ännu icke utnyttjats. Stadens och badortens framtida berättigade krav syntes bäst kunna tillgodoses genom att området ställdes under skogsstatens förvaltning.

Framställningen avstyrktes jämväl av länsstyrelsen, överjägmästaren och domänstyrelsen samt upptogs icke heller i den proposition (nr 177/1922), som Kungl. Maj:t avlät till 1922 års riksdag rörande disposition av vissa områden från kungsladugården.

Därefter gjorde Borgholms stadsfullmäktige den 2 juli 1923 framställning om att för stadens utvidgning få inköpa ett område av 42,1695 hektar av kungsladugården, som i en av mätningssmannen N. Christiansen år 1921 upprättad plankarta betecknats med litt. A, B, C, D, E och F (se bifogade översiktskarta). Enligt detta förslag skulle det med litt. A betecknade området bebyggas med sommarvillor, området litt. F förses med familjshus och områdena litt. D och E bebyggas, det förra, som avsetts för stadens egentliga utvidgning, med större boningshus och det senare med egnahem (trädgårdstomter). Övriga områden — litt. B och C — avsåges till parkanläggningar. För området hade staden förklarat sig villig

Borgholms
stad
(1920).

Uppskattningsmännen
(18—20 maj
1920).

Borgholms
stad
(²/7 1923).

erlägga ett pris av 15,000 kronor, beräknat efter à-pris per hektar av 800 kronor för åker och dylikt, 300 kronor för hagmark och 200 kronor för skogsmark. I ärendet avgåvo domänintendenten i länet, stadsstyrelsen i Borgholm, vederbörande landsfogde och jägmästare, Räpplinge kommunalstämma och kyrkostämma, länsstyrelsen, överjägmästaren och domänstyrelsen utlåtanden (se prop. nr 206/1925, sid. 28). Vidare framhöllo J. W. Lundell med flera å stadsfullmäktiges i Borgholm stads vägnar i en till Kungl. Maj:t den 12 februari 1925 avgiven skrift ånyo vikten för staden att erhålla mark för stadens utvidgning (se prop. nr 206/1925 sid. 30) samt hemställde om rätt för staden att förvärva nämnda område om 42.1695 hektar för en köpeskilling, som av blivande värderingsnämnd kunde komma att bestämmas.

Borgholms
stad
(^{90/3} 1925).

Prop. nr
206/1925.

Såsom ovan omförmäls förklarade sig departementschefen i proposition nr 206 till 1925 års riksdag anse, att frågan om mark till nationalpark borde lösas i samband med stadens framställning om erhållande av mark. Då emellertid sistnämnda fråga ej syntes honom tillräckligt utredd och då myndigheterna jämväl borde få tillfälle yttra sig över stadens framställning den 12 februari 1925, ansåg han sig ej böra för 1925 års riksdag framlägga förslag till överlåtande av områden vare sig till nationalpark eller för stadens utvidgning.

Kungl. Maj:t
(^{12/6} 1925).

Vid ärendets anmälan för Kungl. Maj:t den 12 juni 1925 anbefalldes domänstyrelsen, utom annat, att till Kungl. Maj:t inkomma med yttrande i fråga om upplåtelse av mark för utvidgning av staden Borgholm, i samband varmed skulle tagas i övervägande frågan om avsättande av område från kronoegendomen till nationalpark. Sedan domänstyrelsen infordrat yttrande från länsstyrelsen, har länsstyrelsen med skrivelse den 20 september 1927 överlämnat yttranden i ärendet av Svenska naturskyddsföreningens styrelse, vetenskapsakademien, vederbörande landsfiskal och landsfogde samt domänintendenten i länet ävensom påminnelser av naturskyddsföreningens styrelse och en av f. borgarrådet G. Söderlund verkställd utredning med förslag angående inkorporering med staden Borgholm av viss del av Köpings socken.

Inkorporering
av visst om-
råde från
Köpings och
Räpplinge
socknar.

Rörande inkorporeringsfrågan må här erinras, att Kungl. Maj:t den 15 mars 1929 förordnat, att från och med den 1 januari 1930 med Borgholms stad skall i kommunalt, ecklesiastikt och administrativt hänseende införlivas ett större område av Köpings och Räpplinge socknar, vilket område i öster gränsar till staden (se bifogade översiktskarta).

I de över stadens senaste framställning här ovan omförmälda yttranden har i huvudsak anförts följande.

Landsfiskalen
(^{1/6} 1927).

Landsfiskalen har instämt i de av naturskyddsföreningen och vetenskapsakademien avgivna, förut återgivna yttrandena jämväl i vad de avsågo upplåtelse av mark för stadens utvidgning.

Landsfogden
(^{12/6} 1927).

Landsfogden har tillstyrkt, att allenast de å Christiansens karta med litt. D och E betecknade områdena måtte upplåtas till staden.

Domänintendentens ställning till frågan framgår av ovan återgivna yttrande av honom rörande naturskyddsområdets avsättande.

Länsstyrelsen har anfört följande.

Länsstyrelsen vidhölle vad länsstyrelsen beträffande stadens ifrågasatta förvärv av 42,1695 hektar av kronoegendomens mark tidigare i huvudsak anfört, men med hänsyn till vad naturskyddsföreningen och vetenskapsakademien upplyst ville länsstyrelsen numera icke motsätta sig, att de å Christiansens i ärendet återopade karta med litt. D och E betecknade områdena finge av staden förvärfvas. Enligt vad utretts berördes nämligen dessa områden icke av den föreslagna nationalparken och de vore dessutom enligt samma karta avsedda till kvarter för bostadshus och egnahem. Härigenom erhöles staden nya byggnadstomter och dess avsikt med framställningen bleve härigenom tillgodosedd. Däremot vunnes icke detta syfte genom bifall till stadens begäran om inköp av de med litt. A, B och C betecknade områdena. Ty dessa områden vore enligt Christiansens karta till största delen avsedda icke till byggnadstomter utan till parkanläggningar och naturliga skogsparker. Men däremot komme sådana anläggningar givetvis att förorsaka staden dryga underhållskostnader, därest de skulle väl vårdas, vartill komme, att staden endast med stora svårigheter syntes kunna fullgöra det gatuunderhåll, som redan nu ålåg staden att bestrida. Även domänintendenten föresloge såsom villkor för upplåtelse, att områdena litt. A, B och C skulle på ett forstmässigt sätt skötas som park eller skog och att de icke finge bebyggas utan Kungl. Maj:ts särskilda tillstånd.

Under ovan angivna förhållanden komme stadens påstådda behov av byggnadstomter icke att tillgodoses genom ett bifall till stadens föreliggande ansökning. Detta komme däremot att bliva fallet, därest den av f. borgarrådet G. Söderlund föreslagna inkorporeringen med staden av vissa Köpings och Råpplinge socknar tillhöriga områden genomfördes. Därigenom vunnes även andra betydande fördelar ur allmän synpunkt. Om så skedde, förefunnes ett ytterligare skäl för att stadens hemställan om markförvärv från kronoegendomen icke borde bifallas i vidare mån än som länsstyrelsen nu föreslagit.

Tillika ville länsstyrelsen erinra, att, därest staden meddelades tillstånd att inköpa ovan omförmälda områden litt. D och E, dessa områden såsom belägna inom Råpplinge socken måste inkorporeras med staden. Slutligen hemställde länsstyrelsen beträffande priset å berörda områden, att det samma måtte bestämmas av tre gode män, av vilka en utsåges av länsstyrelsen, en av staden och en av domaren i orten.

Överjägmästaren har ansett de å Christiansens karta med litt. A, B, C och F betecknade områden under inga förhållanden böra bebyggas och därför ej heller överlätas till staden samt i likhet med länsstyrelsen förordat upplåtelse åt staden av endast de å kartan med litt. D och E utmärkta områdena.

Byggnadsstyrelsen har i förberörda yttrande den 8 maj 1928 framhållit följande.

Stadens önskan att från kronoegendomen få förvärva byggnadsmark torde i viss mån kunna tillgodoses utan olägenhet. I gällande stadsplan för staden funnes utmed södra stadsgränsen till plantering avsedda områden å den av byggnadsstyrelsen uppgjorda sammanställningskartan betecknade med P¹, P², P³ och P⁴, vilka områden med hänsyn till den angränsande nationalparken icke skulle behöva tagas i anspråk för sist-

Domän-
intendenten
(²⁸/₅ 1927).

Länsstyrelsen
(²⁰/₅ 1927).

Överjägmästaren
(³/₁₀ 1927).

Byggnads-
styrelsen
(⁸/₅ 1928).

nämnda ändamål utan genom stadsplaneändring kunna förändras till områden, som finge bebyggas. Vid en eventuell bebyggelse av dessa områden vore det emellertid för staden önskvärt att även förfoga över en söder om desamma belägen remsa av kronoegendomens mark, så att erforderligt kvartersdjup kunde erhållas. Nämnda remsa (cirka 2.78 hektar), som icke nämnvärt inkräktade på skogen och utlöparen i nordost, vore å berörda karta utmärkt med grön streckning. Under förutsättning att genom särskild föreskrift garanti erhöles för att vid en blivande tomtindelning och bebyggelse av detta skogsområde vederbörlig hänsyn toges till befintlig värdefull växtlighet, förordade styrelsen detsammans försäljning till staden.

Borgholms
stadfull-
mäktige
(19/10 1928)

Stadsfullmäktige i Borgholm hava i sitt förberörda yttrande den 26 oktober 1928 till en början erinrat, att länsstyrelsen med hänsyn till vad naturskyddsföreningen och vetenskapsakademien upplyst icke velat motsätta sig, att staden förvärvade områdena litt. D och E, när dessa icke berördes av den föreslagna nationalparken och dessutom vore avsedda till byggnadskvarter för bostadshus och egna hem, varigenom avsikten med framställningen bleve väl tillgodosedd. Vad beträffade det emellan lasarettsområdet och kungsträdgården belägna området litt. F:s lämplighet för bebyggelse, därom länsstyrelsen icke uttalat sig, hänvisade stadsfullmäktige till vad dåvarande landsfogden Lilja i yttrande den 20 oktober 1923 anförde. Däri hade framhållits, att berörda område vore på grund av sitt höga och sunda läge synnerligen lämpligt för bebyggande och att det här ej kunde bliva tal om nationalpark; ej heller syntes föreligga några andra omständigheter, som föranledde till avslag å stadens begäran i denna del. Vad beträffade byggnadsstyrelsens förslag att för bevarande av utsikten från slottet en ytterligare utvidgning av nationalparken på bekostnad av de av staden begärda områdena litt. D och E borde ske, kunde byggnadsstyrelsens farhågor, att utsikten från slottet skulle bliva lidande, om den finge staden till alltför närbelägen granne utan någon skyddande slöja av skog emellan, tagas med ro. Det åläge byggnadsstyrelsen att vid den nya stadsplanekartans uppgörande ordna med tillgodoseende av de estetiska kraven. Förslaget att tillfredsställa stadens krav på utvidgning med en remsa skogsmark, som tillsammans med områdena P¹, P², P³ och P⁴ skulle få upplåtas till bebyggelse, torde vara av föga värde. Byggnadsstyrelsen syntes vara okunnig om det faktum, att själva gränsen mellan staden och området genomlöptes av det s. k. stadsdiket, som sålunda i hela sin längd korsade de tilltänkta byggnadstomterna. För den skull finge nog remsan göras betydligt bredare, så att en hel räckta av byggnadskvarter kunde planeras söder om diket. Vad slutligen beträffade upplåtelse till bebyggelse av mark, som avsetts för planteringar, hade stadsfullmäktige på sin tid på grund av bristen på byggnadstomter gjort framställning om tillstånd att förvandla området P⁴ till byggnadskvarter, men framställningen hade avstyrkts av länsarkitekten och länsstyrelsen.

Med hänsyn till de avgivna yttrandena och till vad stadsfullmäktige för övrigt i ärendet anförde hade stadsfullmäktige med frångående av sin framställning den 12 februari 1925 hemställt om rätt att få förvärva de områden, som å den ansökningen bilagda kartan av Christiansen betecknats med litt. D, E och F mot en köpeskilling, bestämd av tre gode män, utsedda en av länsstyrelsen, en av staden och en av domaren i orten, samt under villkor att köpeskillingen finge erläggas på samma sätt, som vid försäljning av övriga statens domäner, nämligen under en följd av

tio ar genom lika stora avbetalningar, ävensom att bestämmelser utfärdades, som tillförsäkrade staden rätt att använda områdena litt. A, B och C till lustpark och plats för friluftsbad samt tillåtelse att därstädes upptaga och underhålla nödiga gångar.

Slutligen hava stadsfullmäktige inlagt en kraftig gensaga mot den mening, som kommit till synes i handlingarna, nämligen att stadens behov av byggnadsmark bäst kunde tillgodoses genom föreslagen inkorporering av vissa delar av Köpings och Räpplinge socknar. Sälunda nämnes bland annat att, om staden medgäves utvidgningsmöjlighet på kungsladugårdens mark, staden icke torde vilja och icke kunna utan stora ekonomiska svårigheter ordna de till inkorporering föreslagna områdena från Köpings kommun; och att, om dessa icke ordnades, de med tiden torde bliva till stora olägenheter för staden. Denna fråga vore enligt stadsfullmäktiges mening till sin natur av en helt annan art och avsåge i främsta rummet att i det allmännas intresse ordna ett redan bebyggt område och löste därför ingalunda behovet av byggnadstomter.

Stadsstyrelsen i Borgholm har anfört, att »de öppna gröna ängarna i nordost», vilkas bevarande i den sköna landskapsbilden i byggnadsstyrelsens yttrande den 8 maj 1928 sagts vara av en sådan betydelse, icke existerade i verkligheten utan utgjordes av åker i vanligt bruk och att området i fråga knappast ens vore synligt från slottsruinen, vilket även vore förhållandet med den utlöpare av skogen, varom fråga vore. Stadsstyrelsen hölle före, att bebyggandet av de med litt. D, E och F betecknade områdena icke komme att i någon mån störa utsikten vare sig från eller mot slottsruinen. Byggnadsstyrelsens framställning om avslag å stadens förvärv av området vilade således å felaktig grund och borde följaktligen något avseende icke fästas vid densamma i synnerhet som naturskyddsföreningen, åtminstone dittills, icke gjort anspråk på området som nationalpark. Den smala remsa av kungsladugårdens mark, som byggnadsstyrelsen velat tillåta staden att lösa, vore för det av styrelsen angivna ändamålet att vinna djup åt kvarteren i det allra närmaste värdelös med hänsyn till det av stadsfullmäktige påpekade avloppsdiket och med framhållande av att stadens behov av byggnadstomter nu vore mera trängande än vid den tiden, då stadens framställning gjordes, och att detta behov icke lämpligen kunde fyllas på annat sätt än genom förvärv av mark från kungsladugården, har stadsstyrelsen tillstyrkt bifall till stadens senast gjorda framställning.

Länsstyrelsen har anfört följande.

Länsstyrelsen, som förut förordat förvärv åt staden av de med litt D och E betecknade områdena, vidhölle denna sin uppfattning under åberopande av till stöd härför anförda skäl, varemot länsstyrelsen ansåge sig fortfarande sakna anledning tillstyrka stadens begäran om inköp av området litt. F. Den omedelbart därintill belägna »Lasarettstomten» tillhörde Kalmar läns södra landsting och å tomten vore det av landstinget ägda Borgholms lasarett uppfört. Sedan lasarettet numera utvidgats, skänades tillräckligt utrymme för uppförande av ytterligare ifrågasatta sjukvårdsinrättningar. Landstinget, som beslutat anlägga ett nytt epidemisjukhus i lasarettets närhet, hade på grund härav i skrivelse till Kungl. Maj:t den 30 oktober 1928 (se nedan under C) anhållit om upplåtelse av mark till Kalmar läns södra landsting samt hemställt om rätt att för ändamålet få från kungsladugården inköpa ett område om 0.7098 hektar mot pris, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma. Detta område utgjorde emel-

Stadsstyrelsen
i Borgholm
(21/11 1928).

Länsstyrelsen
(31/10 1928).

lertid en del av det med bokstaven F betecknade området. Landstingets berörda begäran tillstyrktes av vederbörande arrendator och landsfiskal ävensom av jägmästaren i Ölands revir, vilken senare tillika meddelat, att Borgholms stad icke hade något att erinra mot landstingets omförmälda markförvärv. För egen del hade länsstyrelsen i särskild skrivelse den 31 december 1928 tillstyrkt bifall till landstingets framställning. Vid sådant förhållande och då det syntes länsstyrelsen lämpligt att återstående delen av området F reserverades för andra sjukvårdsändamål eller liknande allmänna behov, ansåge länsstyrelsen sig äga fullt fog för sin åtgärd att avstyrka stadens framställning, i vad den avsåge ifrågavarande område.

Vidkommande Borgholms stads yrkande, att bestämmelser skulle utfärdas, som tillförsäkrade staden rätt att använda områdena litt. A, B och C å Christiansens karta till lustpark och plats för friluftsbad med tillåtelse att därstädes upptaga och underhålla nödiga gångar, hänvisar länsstyrelsen till ett den 9 oktober 1928 av länsstyrelsen avgivet yttrande över ett till domänstyrelsen ingivet liknande förslag av kommitterade rörande Borgholms badorts angelägenheter, som går ut på upplåtelse av fri badstrand å stranden intill stadens södra gräns (vid området litt. A). I nämnda yttrande har länsstyrelsen hållit före, att den föreslagna platsen för ett friluftsbad icke vore det bästa, när den låge ganska öppen och oskyddad samt alldeles i närheten av vägen till Solliden, och vidare framhållit, att nationalparksidén givetvis icke finge förfuskas och att det kunde ifrågasättas, om så icke bleve förhållandet, därest de vid stranden vid Kalmarsund befintliga karaktäristiska stenpartierna m. m. bortskaffades. Emellertid förutsatte länsstyrelsen, att tillfälle komme att beredas länsstyrelsen att yttra sig över det förslag till dylika bestämmelser, som eventuellt komme att uppgöras.

I sitt förberörda utlåtande den 8 mars 1929 har domänstyrelsen anfört följande.

Med avseende å vad i övrigt i ärendet förekommit ansage sig domänstyrelsen kunna biträda staden Borgholms ansökning att få inköpa de å Christiansens karta av 1921 med litt. D, E och F betecknade områden med undantag dock för den del därav, som i ansökning av Kalmar läns södra landsting avsåges att åt detsamma upplåtas.

Vidkommande saluvärdet å de sålunda av styrelsen till försäljning förordade områdena hade ej därå av vederbörande sökande erbjudits något bestämt pris och ej heller hade i vederbörlig ordning skett uppskattning därav. En sådan förrättning hade ej ansetts böra föranstaltas, förrän utredningen kommit i det skick, att domänstyrelsen kunnat bedöma föreliggande frågor i deras helhet. Först nu vore den punkten nådd, men, därest ärendet skulle föreläggas 1929 års riksdag, kunde dylik förrättning ej medhinnas. Domänstyrelsen hade därför genom att under hand sätta sig i förbindelse med domänintendenten sökt bilda sig en uppfattning om det saluvärde, varunder ur kronans synpunkt områdena ej borde fränhändas kronan, och därvid funnit, att nämnda värde med hänsyn till det ändamål, för vilket områdena vore avsedda, borde, vad själva marken beträffade, oavsett ägoslag kunna beräknas efter enahanda grund och minst böra betinga — utan inräkning av därå befintlig ståndskog — 3,000 kronor per hektar, motsvarande 30 öre per kvadratmeter. Förslag om värdet av ståndskogen vore styrelsen ej beredd att avgiva, men, därest det av staden ifrågasatta sättet för köpeskillingsens bestämmande godtoges —

domänstyrelsen hade intet att däremot erinra — syntes dessförinnan uppskattning av ståndskogen böra verkställas av vederbörande jägmästare, varefter domänstyrelsen torde hava att fastställa de minimipriser för försäljningarna, under vilka köpeskillingarna ej borde bestämmas.

Risk för undervärdering syntes kunna undvikas därigenom att vid försäljningarna, såsom i förut förekommande fall av liknande beskaffenhet förfarits, förbehåll gjordes att, sedan köpeskillingarna blivit på föreskrivet sätt bestämda, frågan om köpeskillingarnas belopp skulle underställas Kungl. Maj:ts prövning.

I anledning av vad sålunda anförts hemställde domänstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att av kungsladugården måtte försälas de å Christiansens karta med litt. D, E och F (med undantag av viss del, avsedd att säljas till landstinget) betecknade områdena under vissa närmare angivna villkor, samt med rätt för staden att, efter överenskommelse med domänstyrelsen, få använda områdena litt. A, B och C till lustpark och för friluftsbad samt att därstädes upptaga och underhålla nödiga gångar.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 24 januari 1930 hava Arvid Johanson och Th. Brynielson i enlighet med å kommunalstämma med Räpplinge socken fattat beslut hemställt, att Kungl. Maj:t ej måtte bevilja Borgholms stads anhållan om inköp av ifrågavarande markområden, enär ett dylikt köp skulle framtvinga en inkorporering icke blott av detta område utan även av det för Räpplinge socken ur skattesympunkt så viktiga lasarettsområdet.

Räpplinge
socken
(²⁴/1 1930).

I anledning härav hava såväl stadsfullmäktige i Borgholm i skrivelse till Kungl. Maj:t den 27 mars 1930 som ock stadsstyrelsen i Borgholm i skrivelse till länsstyrelsen den 23 april 1930 i fråga om Räpplinge sockens ifrågavarande framställning hemställt, att densamma måtte lämnas utan avseende, och har stadsstyrelsen därvid framhållit, att frågan om den ersättning, som borde tillkomma socknen till följd av det inköpta områdets inkorporering med staden, framdeles, därest fråga om inkorporering uppkomme, torde bliva föremål för särskild prövning.

Borgholms
stad (²⁷/3 och
²⁹/4 1930).

I förenämnda skrivelse den 27 mars 1930 hava stadsfullmäktige anført följande.

Domänstyrelsen hade ansett, att ett minimipris, ej understigande 3,000 kronor per hektar — värdet av ståndskogen frånräknat — skulle åsättas de till försäljning föreslagna områdena. Men detta pris torde efter förhållandena å orten vara alldeles för högt tilltaget. Det vore givet, att domänstyrelsen som affärsdrivande verk måste söka få det mesta möjliga för marken, men i dessa tider av fallande priser å lantegendomar torde icke ens den bördigaste och mest välbelägna jord kunna betinga ett sådant pris vid försäljning. Givetvis toge domänstyrelsen sikte på det ändamål, för vilket områdena skulle användas, nämligen till uppdelning och försäljning av tomter. Man borde då i detta sammanhang betänka, att det nuvarande markvärdet uppkommit genom samhällets liv och växt och att ett högre värde å angränsande områden sålunda skapats genom staden. Nu

hade domänstyrelsen m. fl. helt säkert den uppfattningen, att förvärvet komme att bliva en lysande affär för staden. Men så komme ingalunda att bliva fallet, ty det vore att märka, att staden måste reservera gatumark, bekosta gatornas framdragande och iordningställande, anläggning av vatten-, kloak- och ljusledningar. Tomterna måste vidare dräneras och planeras, och det komme säkerligen att å den nya stadsdelen gå bort mycken mark för planteringar och annat, i synnerhet som byggnadsstyrelsen torde hava ett ord med i laget, när det gällde stadsplanen och dispositionen av skogsområdet. Drätselkammaren hade räknat med att endast cirka 10 hektar skulle kunna effektivt utnyttjas i och för byggnadstomter. Denna beräkning torde hålla måttet. Det återstode då att se, vad staden kunde få in vid försäljning av tomter. För tidigare innehav av sådana hade staden erhållit ett försäljningspris av 1,000 kronor per tomt. Å varje hektar torde man kunna beräkna sex stycken tomter, sedan mark för gator m. m. frånräknats. Att räkna med ett högre pris per tomt än ovan nämnda, torde i nuvarande tryckta tider vara omöjligt. Det torde då ligga i öppen dag, att med hänsyn till ovan nämnda utgifter i samband med tomtförsäljningen m. m. ett inköp till det av domänstyrelsen ifrågasatta minimipriset komme att bliva förlustbringande för staden, varvid man även finge räkna med ränteförluster under avsevärda tider, innan tomterna blivit försälda. Vid fastställande av ett försäljningspris borde man givetvis utgå från förhandenvarande omständigheter, vad som vore gängse pris på orten, och icke söka pressa detta i höjden. Prisläget vore i sjunkande och staden hade dessutom stora skulder, jämförelsevis hög skatteprocent och komme att få ännu högre genom den genomförda inkorporeringen med vissa delar av Köpings och Räpplinge socknar.

Staden syftade ingalunda att förtjäna på denna utvidgning. Den ville endast hava sina direkta utgifter betäckta och önskade sälja lämpliga byggnadstomter till samma pris som tidigare. Det funnes nämligen ingen anledning att i närvarande stund höja tomtvärdet i Borgholm. Men stadens myndigheter måste göra allt för att tillse, att staden ej stannade i utvecklingen, och man hade också rättighet att hoppas, att ej staten skulle lägga några oöverstigliga hinder i vägen härför. Domänstyrelsen hade tydligen vid sin beräkning utgått ifrån de förhållanden, som vore rådande vid större städer eller mera framåtgående och livskraftiga samhällen och ej beaktat de säregna förhållanden och den ringa ekonomiska bärkraft, som Borgholms samhälle besuttede.

Efter drätselkammarens hörande finge stadsfullmäktige därför hemställa, att prisfrågan änyo måtte komma under domänstyrelsens prövning, samt erbjuda som skäligt pris för skogen 10,000 kronor samt för marken å områdena litt. D, E och F 1,500 kronor per hektar eller 27,000 kronor; sammanlagt 37,000 kronor för hela området att gäldas på det av domänstyrelsen föreslagna sättet.

Emellertid vore stadsfullmäktige fortfarande villiga att vidhålla sitt första anbud, att priset skulle fastställas av en värderingsnämnd, men att denna skulle vara obunden av något minimipris. Då trädde man icke någons rätt för nära, och stadsfullmäktige vädjade till Kungl. Maj:t att behjärta stadens behov och dåliga ekonomiska resurser, så att en lösning av denna fråga äntligen kunde komma till stånd. En snar lösning vore i själva verket ett livsvillkor för stadens framtida utveckling.

I fall av försäljning till staden förbunde sig staden att till självkostnadspris tillhandahålla landstinget ytterligare mark — utöver de 0.7098 hektar landstinget anhållit få förvärva — för framtida utvidgning.

Stadsstyrelsen i Borgholm har i fråga om det föreslagna priset å marken framhållit, att redan ett pris av 1,000 kronor per hektar vore för högt. Verkliga värdet komme man sannolikt närmast, om man såsom beräkningsgrund lade det av domänintendenten föreslagna beloppet av 35 kronor per hektar, varmed arrendatorn borde erhålla nedsättning i arrendet för till inköp avsedd åkerjord. Kronans inkomst därav vore således 35 kronor per hektar. Kapitaliserat efter 5 procent bleve värdet således i kronans hand 700 kronor per hektar åkerjord. Då denna åkerjord enligt vad domänstyrelsen uttalat hörde till »egendomens bästa och mest välbelägna», vore givetvis värdet å skogsmarken väsentligt lägre.

Länsstyrelsen har i skrivelse till domänstyrelsen den 28 juni 1930 — under framhållande att staden i skrivelse den 28 oktober 1928 frånträtt sin anhållan om inköp av områdena litt. A, B och C — fortfarande tillstyrkt försäljning till staden av områdena litt. D och E mot en köpeskilling, som borde bestämmas av tre gode män, av vilka en skulle utses av länsstyrelsen, en av staden och en av domaren i orten. I fråga om förvärv av området litt. F hade Kalmar läns södra landsting i skrivelse den 30 oktober 1928 anhållit att få förvärva 0.7098 hektar därav ävensom i skrivelse den 24 september 1929 hemställt, att återstående delen måtte för framtida sjukvårdsändamål och andra allmänna behov få av landstinget förväras eller att området icke måtte försäljas utan reserveras för angivna ändamål.

I fråga om dispositionen av sistnämnda område, litt. F, har länsstyrelsen anfört följande.

Då det gällde för länsstyrelsen att taga ståndpunkt till frågan, vilken-dera av Kalmar läns södra landsting eller Borgholms stad som ur allmän synpunkt kunde anses mera berättigad att få inköpa ifrågavarande område, ville länsstyrelsen erinra därom, att syftet med stadens fastighetsförvärv vore att bereda staden möjlighet att tillhandahålla hugade spekulanter mark för inköp och bebyggelse. Landstinget däremot avsåge att skaffa mark dels för redan inträdda sjukvårdsbehov dels ock för att för framtiden trygga tillgången till mark för enahanda behov eller andra därmed jämställda allmänna ändamål. Då det ålåge länsstyrelsen såsom en viktig uppgift att, i den mån så vore möjligt, söka främja tillgodoseendet av betydelsefulla allmännyttiga företag särskilt sådana, som berörde viktiga sjukvårdsintressen, ansåge sig länsstyrelsen, i likhet med vederbörande domänintendent och jägmästare, böra förorda bifall till landstingets framställning. Skulle emellertid landstingets alternativa yrkande bifallas, ville länsstyrelsen föreslå fastställandet av det villkoret, att tiden, inom vilken området skulle hållas reserverat för landstingets räkning, begränsades till viss angiven tid.

Överjägmästaren har tillstyrkt försäljning till Borgholms stad av områdena litt. D och E samt till landstinget av hela området litt. F.

På föranstaltande av domänstyrelsen har saluvärdering av områdena litt. D, E och F hållits den 29 oktober 1930 av vederbörande domäninten-

Länsstyrelsen
(²⁸/₆ 1930).

Överjägmästaren
(¹⁰/₇ 1930).

dent med biträde av två uppskattningsmän. Ur värderingsinstrumentet må anföras följande.

Å litt. D och E bestode åkerjorden av stark lerjord på ler- och grusbotten, onöjaktigt avdikad med dels öppna diken, dels täckta stendiken, ången upptoges av kanalrenar och avrösningsjorden bestode av övervägande lerjord med svag sluttning mot stadsgränsen och beväxt med förvildad, medelålders gles ekskog och med en tät och nästan ogenomtränglig buskvegetation av hagtorn och nyponbuskar.

Avrösningsjorden öster om linjen 1—5 å den av distriktslantmätaren C. E. Sjödehl år 1930 upprättade kartan bestode av ett slätt, delvis vattensjukt lerjordsområde, delvis beväxt på ovanangivna sätt, men med ännu glesare ekskog och mera hagmarksartad karaktär. Detta senare område disponerades nu av kungsträdgårdsmästaren såsom betesmark för 1 å 2 hästar.

Med tagen hänsyn till dels de olika områdenas större eller mindre begärighet såsom tomtmark, dels den sannolika tidrymd 10—50 år, som torde fortlöpa, innan dylika tomter kunde upplåtas, dels ock den ofrånkomliga minskningen av arealen, cirka 20 procent, för gators framdragande och kostnader därför, föresloges följande skäliga *salvärden*:

1) Litt. D, E och F.		
7.3900 hektar åker å 3,000 kr. =	.....	kr. 22,170.—
0.1250 » äng å 1,500 » =	.....	» 187.50
11.6450 » avrösningsjord =	.....	» 25,963.—
(7.6590 » å 2,000, 3.3060 hektar å 2,500 och 0.68 hektar		
å 3,500) ståndsog enligt jägmästaren (11,000 + 270 kr.) ...	»	11,270.—
		kr. 59,590.50,

avrundat till 59,590 kronor.

2) Litt. F.

3.9860 hektar avrösningsjord	..... =	kr. 10,645.—
(0.68 hektar å 3,500 och 3.3060 hektar å 2,500)		
ståndsog enligt jägmästaren	»	2,000.—
		kr. 12,645.—.

3) Del av litt. F.

0.68 hektar avrösningsjord å 3,500 kr.	..... =	kr. 2,380.—
ståndsog enligt jägmästaren	»	270.—
		» 2,650.—.

Kronan och allmänheten borde förbehållas rätt att fortfarande begagna utfartsvägarna nr 4 och 14 eller annan genomfartsväg.

Domänstyrelsen har i skrivelse den 11 december 1930 i fråga om försäljning av mark till Borgholms stad anfört i huvudsak följande.

Vidkommande de till försäljning till Borgholms stad och landstinget ifrågasatta områdena, torde några berättigade anmärkningar icke kunna framställas mot den verkställda värderingen. Det vore bäst att erbjuda landstinget förvärva hela lotten litt F.

Då områdena litt. D och E nu avsåges att förvärvas av staden, torde man hava berättigad anledning antaga, att områdenas bebyggelse komme att ske på ett ändamålsenligt sätt, så att denna ej komme att störa grannskapet. Skäl torde därför icke föreligga att bland försäljningsvillkoren införa den av naturskyddsforeningen föreslagna föreskriften, att bygg-

nader av för stor höjd ej finge uppföras och att ekskogen ej finge onödigt våldföras.

Domänstyrelsen har hemställt, att till Borgholms stad måtte försäljas ett å en i ärendet bifogad, av distriktslantmätaren Carl Erik Sjö-dell år 1930 upprättad karta med ägofigurerna nr 1—12 utmärkt område om 15.174 hektar mot en köpeskillning av 46,945 kronor att till länsstyrelsen erläggas med en sjättedel vid tillträdet den 14 mars 1932 och med en sjättedel den 14 mars varje av nästföljande fem år jämte ränta efter fem procent om året å ogulden del av köpeskillingen, tills full betalning sker, samt under villkor att köpare skulle vara skyldig till allmänt begagnande såsom väg upplåta nödig mark av lotten samt att köparen skulle ensam vidkännas de med lottens avskiljande och lagfart å fånet samt övriga med köpet förenade utgifter.

Anspråken från Borgholms stad att från kungsladugården erhålla mark för stadens utvidgning hava under ärendets handläggning något växlat. Frågan om behovet av mark har också i viss mån kommit i ett annat läge därigenom att Kungl. Maj:t den 15 mars 1929 förordnat — visserligen mot stadens bestridande — att ett avsevärt område, delvis bebyggt, från Köpings och Räpplinge socknar skulle inkorporeras med Borgholms stad. Det mest trängande behovet av mark för stadens utvidgning synes sålunda i viss mån hava lättats.

*Departements-
chefen.*

De områden, som för närvarande synas mig böra hembjudas Borgholms stad till inköp, utgöras av de med litt. D och E utmärkta, omfattande en areal av tillhoppa 15.174 hektar. Mot den av domänstyrelsen i överensstämmelse med uppskattningsmännens värdering föreslagna köpeskillingen, 46,945 kronor, har jag intet att erinra. I anslutning till gällande grunder för gäldande av köpeskillning vid försäljning av kronoegendom torde köpeskillingen böra få gäldas med avbetalningar under en tid av tio år.

Som emellertid ifrågavarande områden till viss del äro bevuxna med ekskog, som utgör en fortsättning av Borgehage skog, synes mig önskvärt, att, därest en försäljning av områdena kommer till stånd, vid blivande fastställande av stadsplan för områdena bestämmelser av byggnadsstyrelsen utfärdas mot uppförande av byggnader av för stor höjd.

Då den å områdena befintliga ekskogen vid blivande försäljning icke torde kunna skyddas på annat sätt än genom fridlysning enligt lagen angående naturminnesmärkens fredande och då denna lag ej lämpligen torde kunna i förevarande fall tillämpas, återstår endast att framhålla såsom ett önskemål, att ekskogen vid områdenas bebyggande eller användande på annat sätt ej onödigt våldföres.

Skulle Borgholms stad ej önska begagna sig av köpeanbudet, torde områdena böra bibehållas i kronans ägo.

C) Upplåtelse av mark till Kalmar läns södra landsting.

Landstinget
(^{30/10} 1928).

I en till Kungl. Maj:t ställd, till domänstyrelsen ingiven framställning den 30 oktober 1928 har Kalmar läns södra landstings förvaltningsutskott enligt bemyndigande av landstinget anhållit att få förvärva, för det pris Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma, 0.7098 hektar av kungsladugården, när landstinget beslutat att invid det nuvarande lasarettet uppföra ett nyt epidemisjukhus. Därvid har framhållits, att, då staden Borgholm gjort framställning om förvärv av mark från kungsladugården, i vilken även ifrågavarande område inginge, det vore nödvändigt och ekonomiskt fördelaktigt att i god tid tillförsäkra landstinget markutrymme för att därigenom kunna undvika en eljest kommande nödvändighet av inköp av mark från staden.

Över denna ansökning hava yttranden avgivits av vederbörande landsfiskal och jägmästare, arrendatorn av kungsladugården samt domänintendenten i länet och länsstyrelsen.

Samtliga nämnda myndigheter ävensom arrendatorn hava tillstyrkt ansökningen. Av yttrandena framgår tillika, att epidemisjukhusets tomt avses att förläggas dels inom nuvarande lasarettstomten, dels ock inom det område, om vars förvärvande staden gjort ansökan, att området är bevuxet med gles ekskog samt att vederbörande lasarettsläkare och lasarettsdirektion i Borgholm icke gjort några erinringar mot sjukhusets förläggning därstädes.

Domän-
styrelsen
(^{6/3} 1929).

Domänstyrelsen har i förenämnda skrivelse den 8 mars 1929 förklarat sig icke hava något att erinra mot landstingets ansökning.

Landstinget
(^{24/9} 1929).

Därefter har landstinget i en till Kungl. Maj:t ställd skrift av den 24 september 1929 anhållit att få förvärva ej blott förenämnda område om 0.7098 hektar av litt. F utan även återstående del av detta område för framtida sjukvårdsändamål eller andra allmänna behov samt att vid prisets bestämmande all möjlig hänsyn måtte tagas till de ändamål, för vilka området kunde varda avsatt. För den händelse ett större förvärv av litt. F än 0.7098 hektar icke nu skulle kunna medgivas, har landstinget hemställt, att nämnda område icke måtte försäljas utan reserveras för ovan angivna ändamål.

Som skäl härför har landstinget anfört följande.

Då Kalmar läns södra landsting den 30 oktober 1928 gjorde framställning om att få av Borgholms kungsladugård förvärva ett område om 0.7098 hektar, skedde detta därför, att detta område var nödvändigt för det epidemisjukhus, om vars byggande i närheten av lasarettet landstinget fattat beslut. Att landstinget vid detta tillfälle icke begärde få förvärva större område, berodde dels därpå, att detta område fyllde det för ögonblicket nödvändiga behovet, dels därpå, att landstinget hyste den förhoppningen, att, därest ökat behov av utrymme för sjukvårds- eller andra allmänna ändamål gjorde sig gällande, landstinget då skulle kunna få för-

värva ytterligare behöfligt utrymme intill förut av landstinget inköpt område. Men då nu fråga uppstått att till Borgholms stad försälja intill lasarettet gränsande område, skulle landstingets behov av ytterligare område i framtiden icke kunna tillgodoses inom rimliga villkor. Och sådana framtida behov komme helt visst att snart nog göra sig gällande. Vården av kroniskt sjuka vore icke ordnad. Den kunde möjligen snart nog komma att kräva nybyggnad. En upptagningsanstalt för sinnessjuka vore planerad.

På grund av lasarettets utvidgning och lasarettstomtens bebyggande med nytt epidemisjukhus hade utrymmet för patienternas vila och promenader i det fria blivit alltför inskränkt. Behovet av ökat utrymme framginge ytterligare av dessa påpekanden. Det för inköp begärda området om 0.7098 hektar utgjorde en del av området litt. F, som Borgholms stad begärt få köpa. Den återstående delen av detta område sträckte sig från den så utvidgade lasarettstomten intill kungsladugården. Det vore mycket störande såväl för lasarettets stillhet och ro som för landskapsbilden, om detta område bebyggdes på vanligt sätt. I likhet med länsstyrelsen i Kalmar län ansåge landstinget, att det vore synnerligen lämpligt, om hela återstående delen av området litt. F reserverades för sjukvårdsändamål eller liknande allmänna behov.

Borgholms stadsfullmäktige hava i förberörda skrivelse den 27 mars 1930 i avseende å landstingets framställning anfört följande.

Borgholms
stad.
(²⁷/3 1930).

Stadsfullmäktige ansåge, att de uttalade farhågorna, att stadens bebyggelse åt detta håll skulle verka störande på såväl lasarettet som landskapsbilden, kunde tagas med ro.

Först och främst vore det fullkomligt onödigt att på detta sätt reservera stora områden, vilka aldrig kunde behövas, även om alla sjukvårdsplaner ginge i fullbordan, och dessutom tyngde sjukvården alltför hårt på landstingets budget. För att säkerställa lasarettets utvidgningsmöjligheter vore emellertid stadsfullmäktige villiga att till självkostnadspris ställa erforderlig mark till förfogande, när tiden vore inne för uppförande av nya sjukhusbyggnader. Vidare kunde stadsfullmäktige icke inse, att ett blivande villasamhälle, bebyggt med villor, inbäddade i en naturlig park, på något sätt skulle verka störande vare sig på landskapsbilden eller på lasarettets stillhet och lugn.

Stadsstyrelsen har i skrivelse den 23 april 1930 framhållit enahanda synpunkter som stadsfullmäktige.

Stadsstyrelsen
(²³/4 1930).

Länsstyrelsen har i skrivelse den 28 juni 1930 tillstyrkt landstingets hemställan i fråga om förvärv av området om 0.7098 hektar (se ovan under B).

Länsstyrelsen
(²⁸/6 1930).

Domänstyrelsen har i sin förberörda skrivelse den 11 december 1930 framhållit, att det vore en onödig omgång att — såsom Borgholms stad ifrågasatt — först sälja mark till Borgholms stad, som därefter skulle hava att tillhandahålla landstinget mark, i den mån lasarettstomten behövde utvidgas. Det vore då bättre att erbjuda landstinget att förvärva hela lotten litt. F. Skulle landstinget icke nu önska förvärva hela området, torde den del därav, som landstinget nu icke komme att förvärva, utan olägenhet kunna bibehållas i kronans ägo tillsvidare. Under hänvisning

Domän-
styrelsen
(¹¹/12 1930).

till förut omförmälda värdering hemställde domänstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte till Kalmar läns södra landsting försälja antingen ett å Sjäddells karta med ägofigurerna nr 13—17 utmärkta område om 3.98 hektar mot en köpeskilling av 12,645 kronor eller, om landstinget icke önskadé förvärva hela nämnda område, ett å kartan med ägofiguren nr 17 utmärkt område om 0.68 hektar mot en köpeskilling av 2,650 kronor. I vartdera fallet skulle köpeskillingen erläggas till länsstyrelsen kontant vid tillträdet den 14 mars 1932 samt under villkor, att landstinget skulle ensam vidkännas med områdets avskiljande och lagfart å fånget samt övriga med köpet förenade utgifter ävensom att i fråga om området om 3.98 hektar köpare vore skyldig till allmänt begagnande såsom väg upplåta nödig mark av området.

Departements-
chefen.

I fråga om dispositionen av lotten litt. F synes lämpligast, att för närvarande endast en mindre del av detta område eller ägofiguren nr 17 å Sjäddells karta, omfattande 0.68 hektar, hembjudes Kalmar läns södra landsting till inköp. Mot den av domänstyrelsen föreslagna köpeskillingen, 2,650 kronor, har jag intet att erinra.

Den övriga delen av litt. F torde tillsvidare böra bibehållas under kungsladugården.

D) Råpplinge kommuns framställning om utredning rörande kungsladugårdens styckning och försäljning.

I skrivelse till Kungl. Maj:t har kyrkoherden And. J. Berninger m. fl. på uppdrag av kommunalstämman i Råpplinge socken av Kalmar län i skrivelse till Kungl. Maj:t den 4 december 1930 gjort framställning om utredning rörande kungsladugårdens styckning och försäljning.

I ärendet hava sökandena anført följande.

De ansvariga förtroendemännen såväl som den skattedragande allmänheten inom Råpplinge församling hade sedan flera år med oro förmärkt, hurusom i samband med brukandet av Borgholms kungsladugård stående förhållanden vållat församlingen betungande utgifter utan att lämna vederlag i skatteintäkter. Den stora gården hade icke kunnat skötas utan anställande av statare, vilka i regel icke visat sig kunna försörja sina familjer utan aulitande av kommunal hjälp. För närvarande funnes på Borgholms kungsladugård fyra statarefamiljer med sammanlagt nitton minderåriga barn. En utredning av Råpplinge församlings utgifter för statarefamiljernas underhåll under de senaste elva åren visade tydligt, att denna enda gård vållat församlingen oproportionerligt stora kostnader i fattigvårds- och barnavårdshänseende, under det att intäkterna från samma gård icke varit betydande.

Dessa omständigheter jämte det förhållandet, att gården ej heller kunde sägas lämna statsverket nämnvärd inkomst, hade föranlett sökandena

att föreslå, att Borgholms kungsladugård styckades i gårdar om cirka 30—35 hektar och försåldes. De tre gårdar, som redan avstyckats från Borgholms kungsladugård, kunde sägas vara mönstergårdar i orten. Till förebyggande av att kungsladugården vid eventuell försäljning komme att försäljas till en enda person — den borde komma flera självägande lantbrukare tillgodo — vore det dock önskvärt och nödvändigt, att varje avstyckning såldes för sig och att blivande ägare tillförbundes att därå uppföra nödvändiga åbyggnader och sköta varje del sasom ett självständigt jordbruk. Det synnerligen förmånliga läget invid Borgholms stad med därå följande goda avsättningsmöjligheter för lantmannaprodukter skulle säkert skaffa villiga köpare. För statsverkets vidkommande skulle det säkert bliva fördelaktigare att försälja gården, då räntemedeln å försäljningssumman skulle betydligt överstiga nuvarande arrendeinkomster och dessutom inga inkomsterna decimerande förvaltningskostnader längre komme i fråga.

Över denna framställning har Kungl. Maj:t den 9 december 1930 anbefallt domänstyrelsen att efter vederbörandes hörande avgiva utlåtande.

Domänstyrelsen har i sin förberörda skrivelse den 11 december 1930 framhållit, att den sålunda anbefallda utredningen ej borde avvaktas med hänsyn till önskvärdheten av att frågorna om avsättning av mark till naturpark och om försäljning av områden till staden Borgholm och landstinget snarast måtte vinna sin lösning.

För egen del får jag instämma i denna domänstyrelsens uppfattning: *Departement/s-
chefen.*

E) Föreslagen överflyttning av vissa områden i närheten av slottsruinen från domänstyrelsens till byggnadsstyrelsens förvaltning.

Genom Kungl. Maj:ts brev den 22 december 1882 upplätos till Borgholms stad mot årlig avgäld vissa angivna jordområden inom Borgholms kungsladugårds ägor att användas till vägar, planteringar och för en badanstalt behövlige förlustelseplatser mot villkor, bland andra, att, därest Kungl. Maj:t framdeles skulle sådant påfordra, de upplåtta områdena skulle till kronan återställas utan rätt för staden till ersättning för de å områdena nedlagda kostnaderna.

Vid ekonomisk besiktning den 25 oktober 1926 å Borgholms slottsruin framställdes förslag, att nämnda områden (belägna öster om slottsruinen och omkring Karl XV:s minnessten), som å en av t. f. extra lantmätaren Bertil Rydbeck år 1919 upprättad karta betecknats med ägofigurerna 49, 52, 53, 55, 57 och 58 och vilka samtliga nu låge under domänstyrelsens förvaltning, måtte överflyttas till byggnadsstyrelsen, samt att badanstalten skulle vara skyldig att inhämta byggnadsstyrelsens tillstånd beträffande åtgärder för vidare bebyggelse och plantering av samma områden, vilka fortfarande borde disponeras av badanstalten. Tillika föreslogs, att å kartan med figurerna 50 och 51 samt 56 betecknade områden jämväl skulle

överflyttas till byggnadsstyrelsens förvaltning att disponeras till bostad och planteringsland åt tillsyningsmannen för slottruinen.

I skrivelse till kammarkollegium den 30 maj 1928 har byggnadsstyrelsen — under framhållande att styrelsen funne det vara av största vikt, att en för slottsruinen och dess omgivningar störande bebyggelse eller plantering inom ifrågavarande områden om möjligt förhindrades — biträtt det vid nämnda ekonomiska besiktning framställda förslaget samt hemställt, att kammarkollegium måtte vidtaga de åtgärder, som på kollegium kunde ankomma för meddelande av erforderliga föreskrifter i ovan angivet syfte.

Sedan kammarkollegium i ärendet inhämtat yttranden av stadsfullmäktige i Borgholm samt vederbörande jägmästare och domänintendent ävensom utlåtanden av länsstyrelsen i Kalmar län och domänstyrelsen, har kollegium, då det icke torde ankomma på kollegium att lämna föreskrifter beträffande förvaltningen av ifrågakomna områden, med överlämnande av till ärendet hörande handlingar jämte karta, anfört, att kollegium, i anseende till de intressen, kollegium hade att företräda, icke hade att framställa någon erinran i ärendet.

Domänstyrelsen har i skrivelse den 6 september 1929 anfört bland annat följande.

Ägofigurerna å Rydbecks karta nr 52, 55, 57 och återstående del av nr 58 stode för närvarande under skogsstatens förvaltning, under det att ägofigurerna nr 50, 51 och 56 inginge i arrendet av kungsladugården. Mot överflyttande till byggnadsstyrelsens förvaltning av dessa områden, vilka jämte förberörda ägofigurer nr 49, 53, 54 och del av nr 58 bildade ett sammanhängande helt och å kartan angivits med blå begränsningslinje, hade styrelsen icke heller något att erinra, dock under förutsättning att domänfonden nedskreves med ett belopp av 2,500 kronor.

Departements-
chefen.

Ifrågavarande ärende, ehuru icke direkt sammanhängande med de frågor rörande disposition av kungsladugårdens mark, vilka i det föregående behandlats, har jag dock i detta sammanhang velat omförmäla. Någon erinran mot ifrågasatt överflyttning av de berörda områdena från domänstyrelsens till byggnadsstyrelsens förvaltning synes mig icke kunna göras. Jämväl torde den av domänstyrelsen vid dylik överflyttning ifrågasatta nedskrivningen av domänfonden med 2,500 kronor böra kunna få vidtagas. Sedan riksdagen fattat beslut angående förut omnämnda försäljningar av mark från egendomen, torde jag få underställa nu förevarande ärende Kungl. Maj:ts avgörande.

På grund av vad jag sålunda ovan under punkterna B och C anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att av kronoegendomen 5 ¹⁸/₂₅ mantal Borgholm nr 8, jämte lägenheten Borgholm nr 7, en trädgård, i Råpplinge socken av Kalmar län må försäljas

dels till staden Borgholm ett å en i ärendet företedd, av distriktslantmätaren Carl Erik Sjödell år 1930 upprättad karta med ägofigurerna

nr 1—12 utmärkt område om 15.174 hektar mot en köpeskillning av 46,945 kronor, att till länsstyrelsen i länet erläggas med en tiondel vid tillträdet den 14 mars 1932 och med en tiondel den 14 mars varje av nästföljande nio år jämte ränta efter fem procent om året å ogulden del av köpeskillingen, tills full betalning sker, samt under villkor, att köparen är skyldig att till allmänt begagnande såsom väg upplåta nödig mark av området samt att köparen skall ensam vidkännas kostnaderna för områdets avskiljande och lagfart å fånget samt övriga med köpet förenade utgifter,

dels ock till Kalmar läns södra landsting ett å Sjödells karta med ägofiguren nr 17 utmärkt område om 0.68 hektar mot en köpeskillning av 2,650 kronor, att till länsstyrelsen i länet erläggas kontant vid tillträdet den 14 mars 1932 samt under villkor, att landstinget skall ensam vidkännas kostnaderna för områdets avskiljande och lagfart å fånget samt övriga med köpet förenade utgifter.

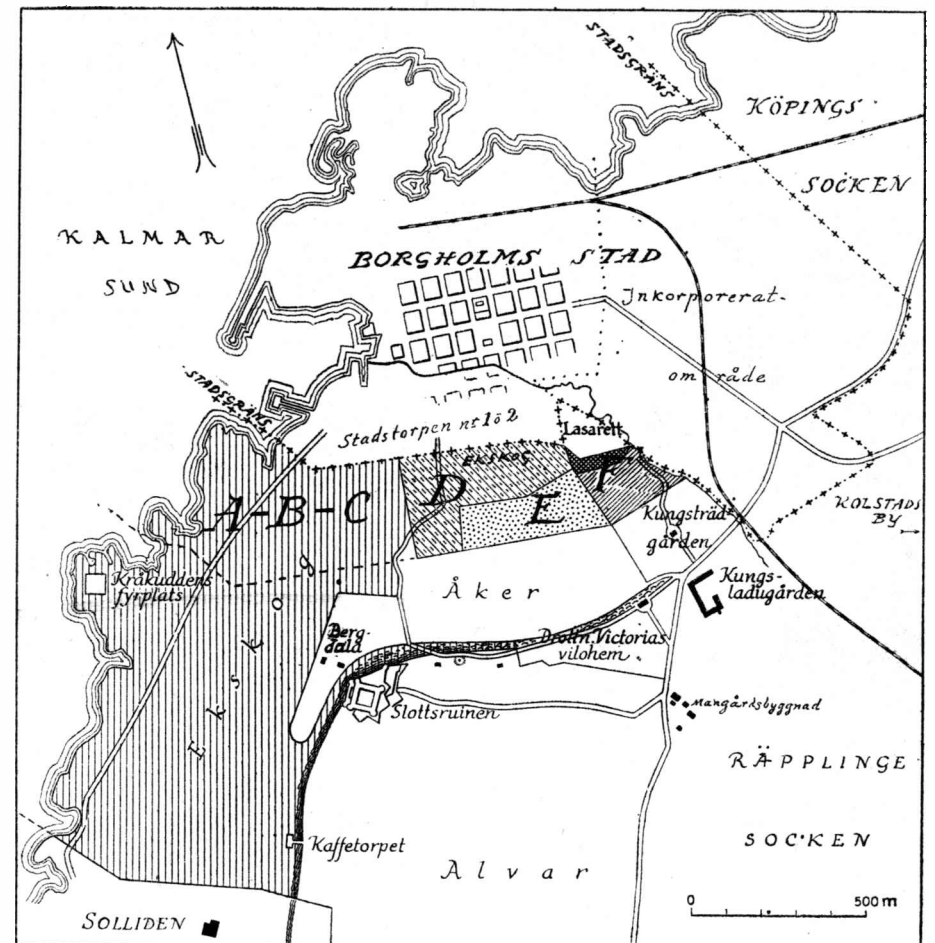
Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Joh:s Thygesen.

Översigtskarta

rörande vissa till upplåtelse avsedda områden från Borgholms kungsladugård.

	till naturpark enligt lagen angående naturminnesmärkens fredande avsett område, 92.5 hektar.
	} till Borgholms stad avsett område, 15.174 hektar (föreslagen köpeskilling 46,945 kronor).
	till Kalmar läns södra landsting avsett område, 0.68 hektar (föreslagen köpeskilling 2,650 kronor).
	den del av litt. F, som avses att fortfarande bibehållas under kungsladugården.